

STADSVERNIEUWING IS MENSENWERK

STADSTAFERELEN

TRANSFORMATIE- PORTRETTE

HOEK- STENEN

Twintig jaar geleden riep Vlaanderen het instrument Stadsvernieuwing in het leven, met als doel de steden nieuw leven in te blazen en de stadsvlucht te keren. Het instrument geeft steden krachtige impulsen voor de realisatie van ambitieuze ruimtelijke projecten. Elk stadsvernieuwingsproject moet bijdragen aan een leefbare, duurzame en inclusieve stad. De investering in stenen is dus ook en vooral een investering in mensen.

In deze tentoonstelling blikken we terug op twintig jaar werking van het instrument en maken we de balans op. De tentoonstelling is een drieluik. De 'Stadstaferelen' tonen nieuwe soorten van plekken die dankzij Stadsvernieuwing tot stand zijn gekomen. De 'Transformatieportretten' brengen het mensenwerk achter de complexe verandingsprocessen in beeld. Tot slot lijsten we de 'Hoekstenen' van de werking van het instrument op: de belangrijkste krachtlijnen die we ook in de toekomst moeten bewaren en versterken.

De drie luiken tonen samen hoe Stadsvernieuwing een vliegwiel is voor lokale verandering. Het instrument is vandaag meer dan ooit nodig om steden de ruimte te geven om de grote maatschappelijke transities van de eenentwintigste eeuw te realiseren.

Stadsvernieuwing is het instrument waarmee de Vlaamse overheid steden stimuleert om aan geïntegreerde stadsontwikkeling te doen. Het is een investering in ruimtelijke projecten met economische, ecologische en sociale meerwaarde. Via een jaarlijkse oproep kunnen 35 steden een subsidie aanvragen. Een multidisciplinaire jury adviseert de toekenning van de subsidies.

ZES VORMEN VAN LOKALE HEFBOOM- WERKING

Transformatie-
portretten

Stadsvernieuwing vergt een volgehouden inspanning. Het is een proces van moeilijke keuzes en afwegingen, verschuivende ambities, nieuwe stemmen en onverwachte wendingen. Het is wikken en wegen. Stadsvernieuwing is mensenwerk.

In zes kortfilms werpen we een blik achter de coulissen van de transformatie van stedelijke plekken in Vlaanderen. We laten de mensen aan het woord die de stadsvernieuwingprojecten hebben gedragen, ontworpen en gerealiseerd – of er vandaag in huizen. Ze vertellen ons wat het instrument voor hen en de plek heeft betekend.

Het instrument Stadsvernieuwing is een hefboom. Stadsvernieuwing maakt het mogelijk om, naast het bouwen van de nodige stedelijke infrastructuur, ook andere maatschappelijke doelen te realiseren. Het instrument stelt lokale overheden en hun partners in staat om hun ambities aan te scherpen, nieuwe multidisciplinaire samenwerkingen aan te gaan, ruimte te scheppen voor inclusiviteit en een hogere ruimtelijke kwaliteit na te streven.

*INFRASTRUCTUUR
VOOR LOKALE
AMBACHTEN*

*WIJKGEDREVEN
VERANDERINGS-
PROCESSEN*

*HERSTELLEN VAN
GROEN-BLAUWE
STADSLAND-
SCHAPPEN*

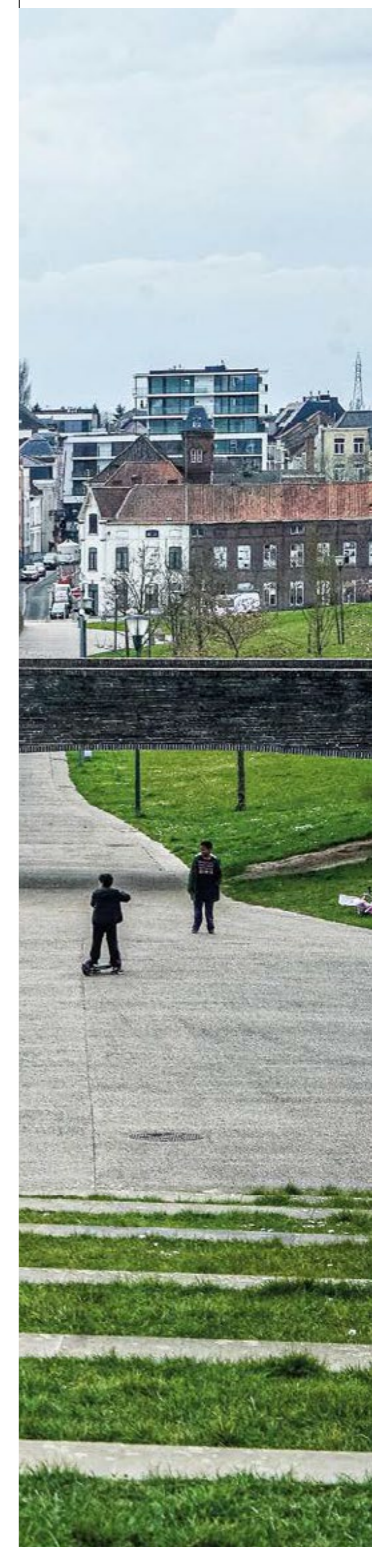
*STRATEGISCHE
STADSKERN-
VERNIEUWING*

*REALISEREN
VAN INNOVATIEVE
STADS-
PROGRAMMAS*

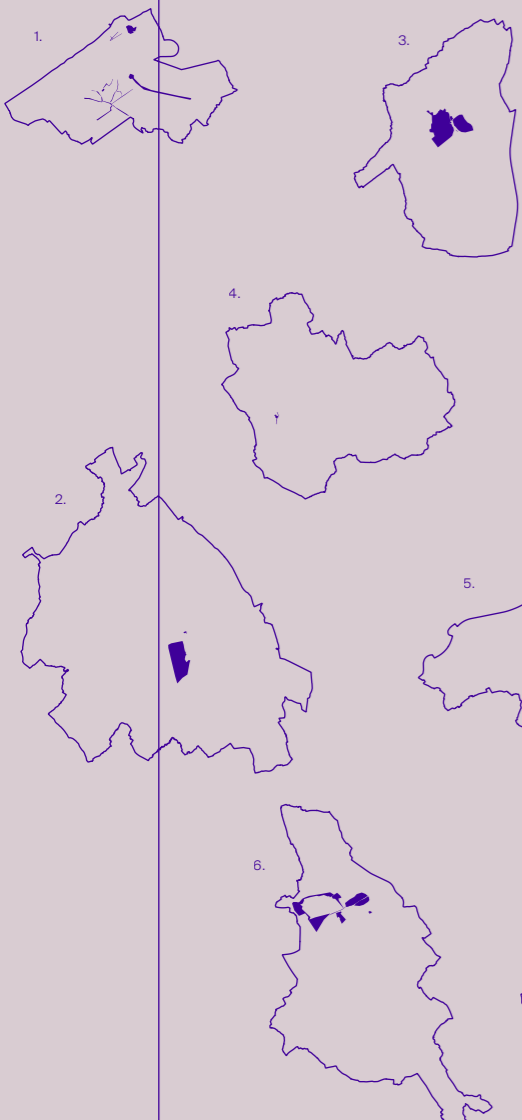
*NIEUWE STADS-
DELEN VOOR
BETAALBAAR
WONEN*

30.

Stadstaferelen

Stadsvernieuwing is het instrument waarmee de Vlaamse overheid steden stimuleert om aan geïntegreerde stadsontwikkeling te doen. Het is een investering in ruimtelijke projecten met economische, ecologische en sociale meerwaarde. Via een jaarlijkse oproep kunnen 35 steden een subsidie aanvragen. Een multidisciplinaire jury adviseert de toekenning van de subsidies.

INFRASTRUCTUUR VOOR LOKALE AMBACHTEN

Dwars door het dichtbevolkte Borgerhout loopt het ringspoor, een indrukwekkend negentiende-eeuws viaduct waarop vandaag nog steeds treinen rijden. De spoorwegbogen of 'centers' werden vorige eeuw dichtgemaakt met aarden wallen. Het ringspoor werd een blinde muur in een verwaarloosd stadsdeel. AG Vespa nam het initiatief om de centers weer open te maken. De 2500 vierkante meter nieuwe ruimte die zo ontstaat, huisvest bijzondere ruimtevragers zoals lokale ambachten en startende ondernemers. Met de transformatie van de centers biedt de stad een antwoord op de vraag naar meer betaalbare ruimte op een plek die weinig onder de aandacht valt van publieke investeringen. Het ringspoor transformeert van een verwaarloosde stadswal tot een langgerekt sociaal-gedreven centrum van bedrijvigheid, creativiteit en ondernemerschap.

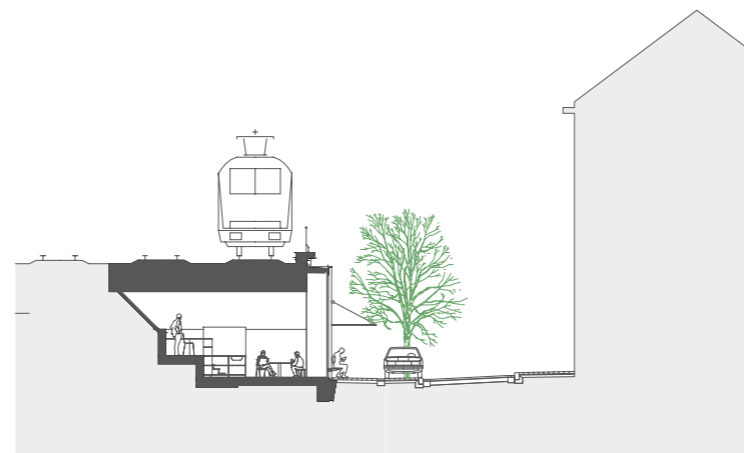

Testfase in 2015 waarbij enkele centers reeds in gebruik werden genomen. © AG Vespa

Vergeten Straat,
Centers Borgerhout

Je kan hier een pand huren voor 250 euro. Je bent niet gebonden aan onmogelijke contracten waar je jaren aan vastzit. Hierdoor kan je testen of jouw idee wel levensvatbaar is.

– Lieve Bergmans, L'esprit du sable

De aarden wal beperkt de beschikbare ruimte onder de spoorwegbogen. © NU architectuuratelier

Pottenbakatelier van L'esprit du sable.

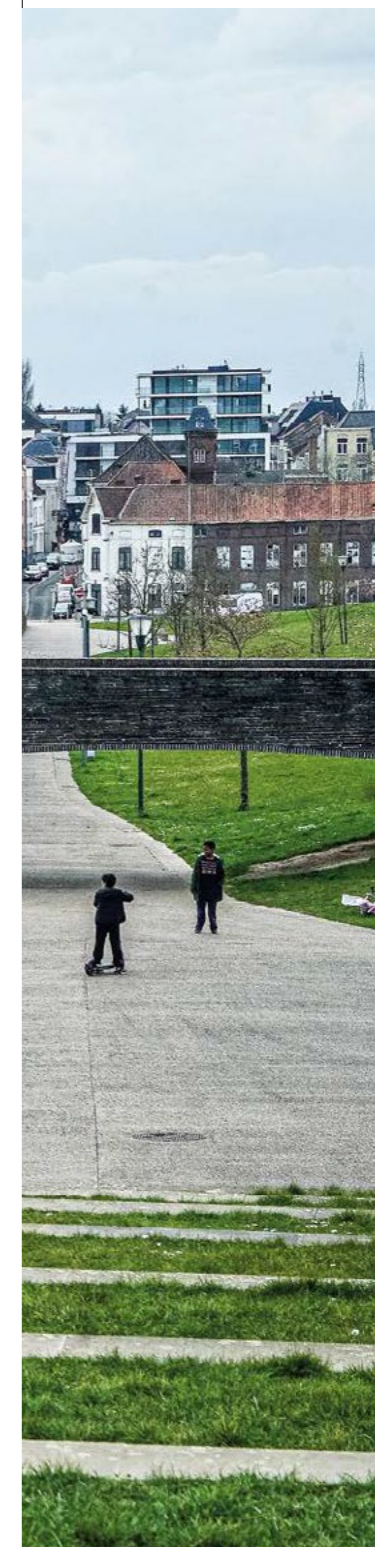
Transformatie-
portretten

De centers zijn een sociaal project, dat enkel mogelijk was dankzij Stadsvernieuwing. Het project is financieel niet rendabel, maar biedt wel een enorme meerwaarde voor de buurt. Het is geen centrum van een wijk, maar echt een rand. Dat is iets waar Stadsvernieuwing wel oog voor heeft.

– Ellen Lamberts, AG Vespa

Stadstaferelen

Stadsvernieuwing is het instrument waarmee de Vlaamse overheid steden stimuleert om aan geïntegreerde stadsontwikkeling te doen. Het is een investering in ruimtelijke projecten met economische, ecologische en sociale meerwaarde. Via een jaarlijkse oproep kunnen 35 steden een subsidie aanvragen. Een multidisciplinaire jury adviseert de toekenning van de subsidies.

WIJKGEDREVEN VERANDERINGS- PROCESSEN

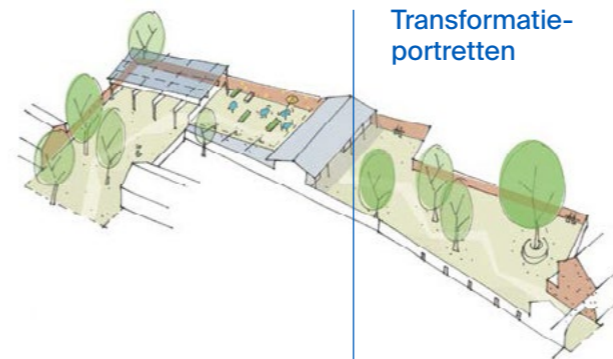
In 2003 koos stad Gent voor een gebiedsgerichte werking met de verdeling van haar grondgebied in 25 wijken. Elke wijk kreeg een wijkregisseur toegewezen, die een brugfiguur vormt tussen de leefwereld van de bewoner en de stadsorganisatie. Ledeberg kwam na onderzoek naar voren als een van de wijken die extra investeringen kon gebruiken, in het bijzonder door het gebrek aan toegankelijke en kwalitatieve ontmoetingsruimte. Het stadsbestuur klopte bij Stadsvernieuwing aan om het actieplan 'Ledeberg Leeft' te realiseren. Verschillende deelprojecten moesten op een integrale manier het stedelijk leven in Ledeberg kwalitatiever maken. Toen de doe-het-zelfzaak Standaert wegtrok, zagen de bewoners een kans om zelf een rol op te nemen in de transformatie van hun wijk. De bewonersgroep 'Ledeberg Doet het Zelf' spoorde het stadsbestuur aan om de site uit handen van private ontwikkelaars te houden. Zo verving het stadsbestuur een van de oorspronkelijke deelprojecten door de aankoop en herontwikkeling van de Standaertsite in samenwerking met de bewonersgroep. Sindsdien baten zij de site uit als ontmoetingsplek 'De Broederij', samen met andere verenigingen. Het initiatief stelde het stadsbestuur in staat om de methodes uit te werken voor een radicaal wijkgedreven aanpak, waarin aandacht is voor wat de wijk echt nodig heeft en voor het versterken van het sociaal kapitaal.

Bewonersgroep 'Ledeberg Doet het Zelf' viert de aankoop van de Standaertsite door de stad. © fvv

Ledeberg Leeft,
Gent

De voormalige doe-het-zelfzaak wordt omgevormd tot buurtontmoetingsplek. © Atelier Arne Deruyter

Transformatie-
portretten

Het gaat niet alleen over een goed ontwerp voor de openbare ruimte. Het gaat ook over het aanbieden van de juiste dienstverlening, het ondersteunen van de software van de wijk, het versterken van het sociaal kapitaal. Het gaat ook over methodes om participatie te werken, maar ook methodes om de betrokkenheid stadsintern te organiseren met de verschillende diensten die je nodig hebt voor de realisatie van dergelijke integrale wijkprogramma's.

— Liesbeth Bultinck, Stad Gent

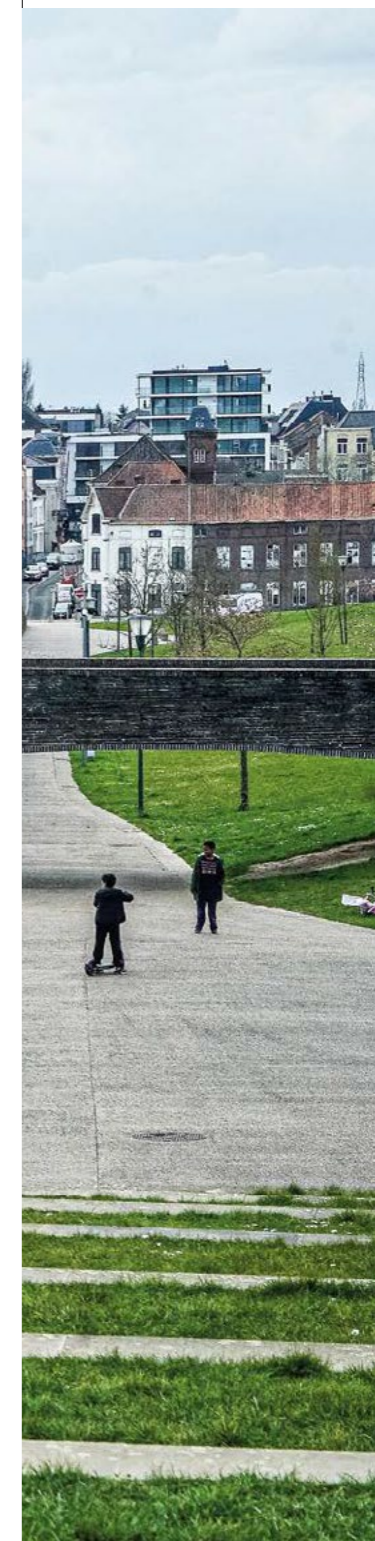
In het begin hebben we participatie moeten afdwingen. Participatie was toen nog niet zo hot als het vandaag is. We voerden discussies met de stad over 'wat is participatief werken'. Participatie kan je op veel manieren doen. Inspraak was toen de trede op de ladder die werd ingenomen. Maar wij vroegen eigenlijk bijna zelfbeheer.

— Esther Vandenbroucke, De Broederij

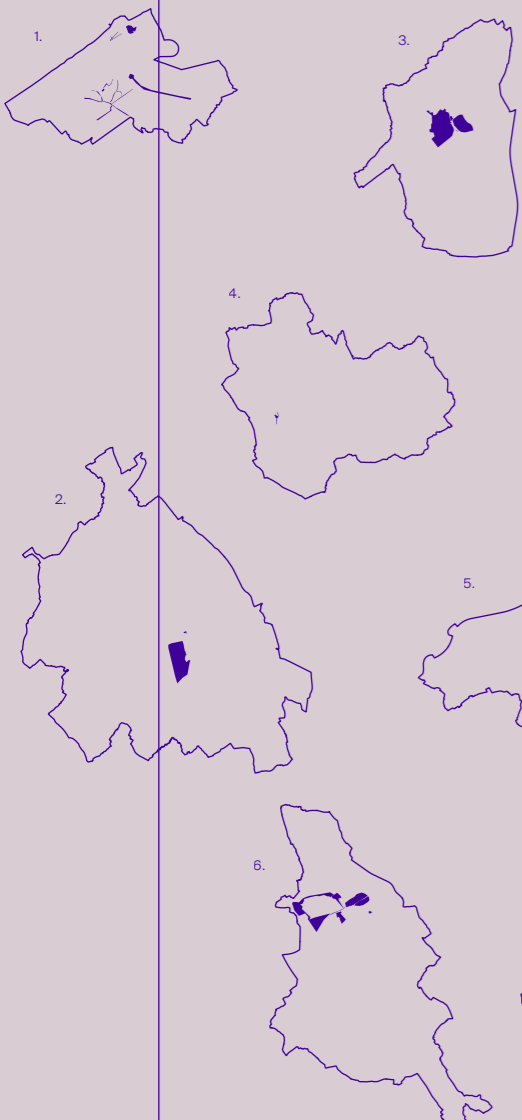
Een buurtpark en autovrije publieke doorgang verbinden de site met de omliggende straten.

30. Stadstaferelen

Stadsvernieuwing is het instrument waarmee de Vlaamse overheid steden stimuleert om aan geïntegreerde stadsontwikkeling te doen. Het is een investering in ruimtelijke projecten met economische, ecologische en sociale meerwaarde. Via een jaarlijkse oproep kunnen 35 steden een subsidie aanvragen. Een multidisciplinaire jury adviseert de toekenning van de subsidies.

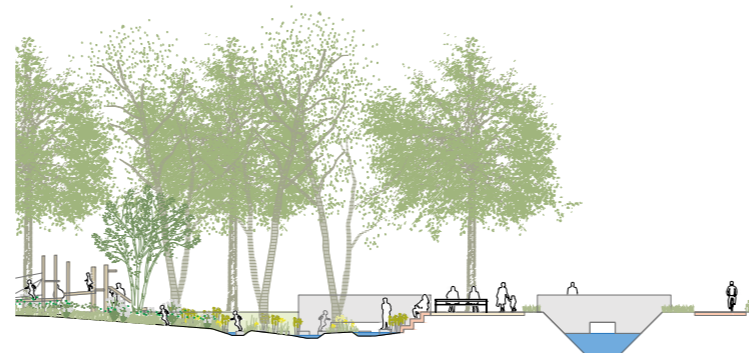
HERSTELLEN VAN GROEN-BLAUWE STADSLANDSCHAPPEN

De Stiemerbeekvallei is van oudsher sturend geweest voor de ontwikkeling van Genk. Reeds voor de komst van de steenkoolmijnen vormde ze de natuurlijke verbinding tussen de verschillende dorpen en gehuchten. De kanalisering van de Stiemerbeek in de jaren zestig van de vorige eeuw tastte de natuurlijke valleiwering en de ecologische waarde van het gebied aan. Om dit om te keren, werd de vallei in 2004 erkend als natuurreservaat. Al jaren werkt de stad aan plannen voor het herstel van de Stiemerbeek als groen-blauwe ruggengraat. Het stadsvernieuwingproject Tuinen Van Waterschei geeft voor het eerst uitvoering aan het Masterplan voor de Stiemerbeekvallei. Terwijl de stad aanvankelijk streefde naar de transformatie van de Stiemerbeekvallei tot een afgeschermd natuurreservaat, verschoven de ambities gaandeweg naar een klimaatadaptief natuurgebied dat sterk verweven is met het stedelijk landschap. Het plan schenkt aandacht aan biodiversiteit, maar ook aan waterhuishouding en natuurbeleving. Het biedt sociaal-economische meerwaarde voor de omliggende wijken.

Rond de Stiemerbeek in Waterschei tijdens de Dag van het Park. © Tractebel

Tuinen van Waterschei,
Genk

Parallelle waterloop aan 'Lineaire Tuin Stegestraat'. © Tractebel

Stadsvernieuwing geeft ons veel mogelijkheden. Onze corebusiness is natuurbeheer. Maar binnen dit project krijgen we kansen om de ontwikkeling van ontmoetingsplekken te ondersteunen. De 'Stiemerhub' is een initiatief dat wij als natuurbeweging nooit alleen zouden kunnen dragen.

– Jos Lycops, Natuurpunt

De gekanaliseerde Stiemerbeek.

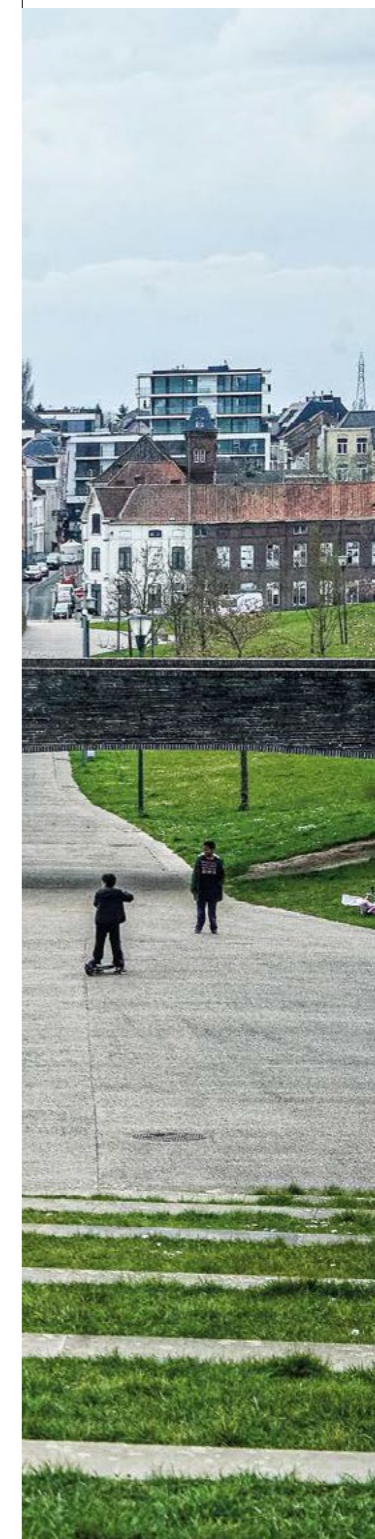
Transformatie-
portretten

Een van de belangrijkste aspecten in de Stiemerbeekvallei is de waterproblematiek. We zetten in op een brede valleiaanpak, waarbij we kijken naar het omliggende stedelijk weefsel. Hoe kunnen we daar beter omgaan met water, zodanig dat ook de vallei ontlast wordt? En hoe kan het gebied zelf, de stad rond de vallei, meer klimaatbestendig gemaakt worden?

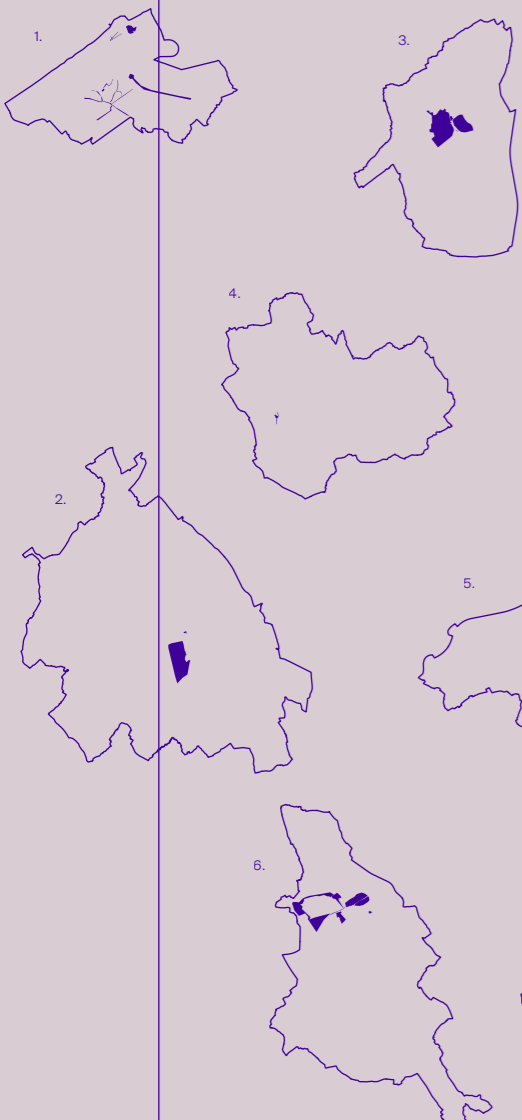
– Katrien Van De Sijpe, Stad Genk

30. Stadstaferelen

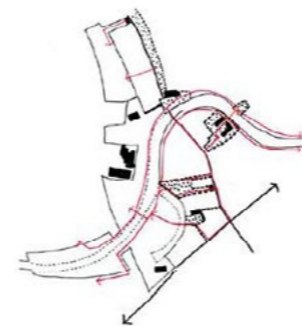
Stadsvernieuwing is het instrument waarmee de Vlaamse overheid steden stimuleert om aan geïntegreerde stadsontwikkeling te doen. Het is een investering in ruimtelijke projecten met economische, ecologische en sociale meerwaarde. Via een jaarlijkse oproep kunnen 35 steden een subsidie aanvragen. Een multidisciplinaire jury adviseert de toekenning van de subsidies.

STRATEGISCHE STADSKERN- VERNIEUWING

Het vrijkomen van bloemmeelfabriek De Molens in het stadscentrum van Deinze gaf een nieuwe impuls aan de hele stad. Een sterk ontwerpteam spoorde de stad aan om een ambitieuze stads-kernvisie te formuleren en na te streven. Deinze zou zich opnieuw naar de Leie plooiën. De Leie, die tot dan toe weinig aandacht had gekregen, werd de belangrijkste drager voor de gehereerde publieke ruimte en nieuwe publieke gebouwen. Door de beschikbare publieke ruimte aan elkaar te schakelen en doorwaadbaar te maken, krijgen voetgangers en fietsers meer ruimte in het centrum. De publieke ruimte rond de Leie is nu een kwalitatieve verblijfs- en beleevingsplek. Met het nieuwe Administratief Centrum, de Kunstacademie en het Leietheater is het stadsbestuur zich blijven bijstaan door uitzonderlijk sterk ontwerpwerk. Cruciaal in deze transformatie is de regierol van de stad ten aanzien van private ontwikkelaars. Het formuleren van een globale visie op de volledige stads-kern zorgde ervoor dat het stadsbestuur steeds een stap voor was op private initiatieven. Door de strategische aankoop van gronden kon het bestuur randvoorwaarden formuleren bij de verkoop van diezelfde gronden aan private spelers ten voordele van publieke doelstellingen.

De verlaagde oevers herstellen de relatie met de Leie. © Robbrecht & Daem architecten

Dé les van Stadsvernieuwing is dat je dynamisch moet zijn en niet te star mag nadenken. Je moet openstaan voor opportuniteiten. Je hebt een vorm van hardnekkigheid nodig. Als stad schuif je een duidelijke visie naar voren. Als je met andere overheden of private partners in gesprek gaat, moet je durven je ambities formuleren.

– Peter Coppens, Stad Deinze

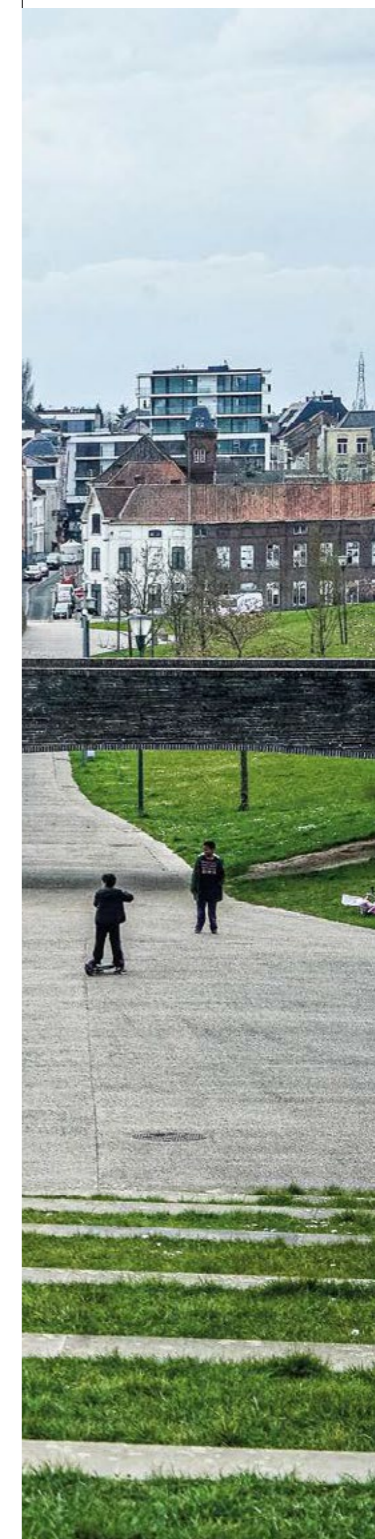
Een fijnmazig netwerk van zachte mobiliteit verbindt de Meersen en de Leieboorden. © uaps

Stadsvernieuwing zorgt ervoor dat je je dromen kan realiseren. Vroeger was Deinze een stad waar mensen woonden, maar waar weinig beleving was. We dachten dat de mooie kaaien van de Koren- of Graslei enkel in Gent konden bestaan. Dankzij Stadsvernieuwing kunnen we die droom realiseren, kunnen mensen genieten van de rivier, van de stad, van de terrassen, de parken en de pleintjes.

– Jan Vermeulen, burgemeester Deinze

Stadstaferelen

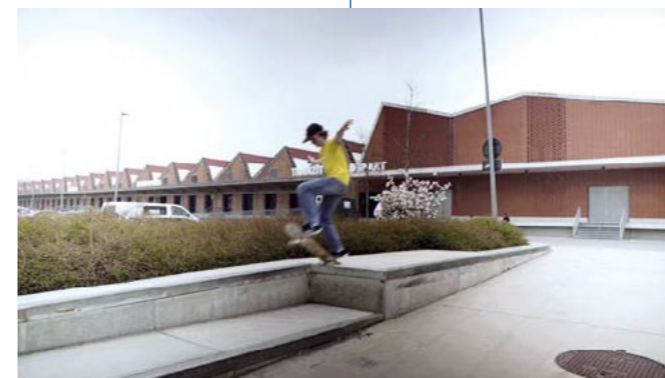
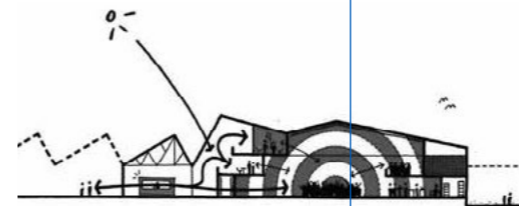
Stadsvernieuwing is het instrument waarmee de Vlaamse overheid steden stimuleert om aan geïntegreerde stadsontwikkeling te doen. Het is een investering in ruimtelijke projecten met economische, ecologische en sociale meerwaarde. Via een jaarlijkse oproep kunnen 35 steden een subsidie aanvragen. Een multidisciplinaire jury adviseert de toekenning van de subsidies.

REALISEREN VAN INNOVATIEVE STADSPROGRAMMA'S

Het douane-entrepôt van de NMBS op een voormalige bleekweide van de textielindustrie langs de Leie lag er vanaf 2000 verlaten bij. Het stukje niemandsland net buiten het centrum van Kortrijk moest plaats bieden aan een aantal grootschalige programma's, zoals het politiekantoor en nieuwe woonontwikkelingen. Omwille van de strategische ligging tussen het stadscentrum en verschillende onderwijsinstellingen, de nood aan een levendig stadsprogramma en het overaanbod aan woningen op andere plekken, gooide het nieuwe stadsbestuur het in 2012 over een andere boeg. De verlaten site zou een innovatieve stadscampus worden die de kaart trekt van jeugd, jong ondernemerschap en technologische innovatie. Samen met de stad zetten jeugdwerking Transit en andere partners hun schouders onder de versnelde realisatie van die ambitie. De nieuwe campus ontwikkelde zich rond een centraal evenementenplein met een incubator voor startups, een fuifzaal, een zwembad, een indoor skatepark en een ecologisch stadspark aan de Leie. De kwaliteitsvolle publieke ruimte zorgt voor samenhang tussen de verschillende programma's en verhoogt de kansen op wisselwerking tussen de diverse gebruikers.

Langs de campus ligt het nieuw ecologisch park aan de Leie. © Stad Kortrijk

Stadsvernieuwing is vaak een werk van lange adem. Het is moeilijk om mensen mee te krijgen van plan naar realisatie. Dankzij een goed voortraject en de toekenning van middelen van het instrument Stadsvernieuwing konden we met alle betrokken partners op korte tijd een levendige plek realiseren.

– Wout Maddens, schepen van Bouwen, Wonen en Stadsvernieuwingsprojecten, Stad Kortrijk

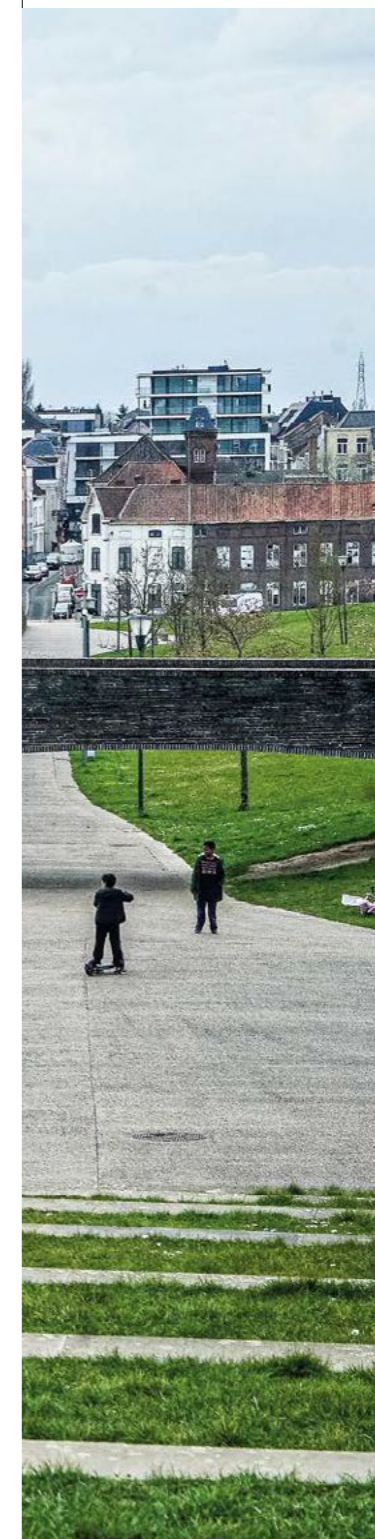
Met elke partner is er wisselwerking. Met het Centrum voor Volwassenonderwijs kijken we of we hun leegstaande gebouwen tijdens de zomermaanden kunnen inzetten voor onze vakantiewerking. Ook de studenten van de opleiding gaming development aan Howest komen uiteindelijk als starters terecht in het incubatorgebouw Hangar K. Met hen kijken we of technologische toepassingen in ons gebouw interessant kunnen zijn en of ons publiek eventueel proefpubliek kan zijn voor hun toepassingen.

– Bert Nauwynck, Jeugdcentrum Transit

Skatevriendelijke publieke ruimte was een belangrijk aandachtspunt voor de jeugdwerking.

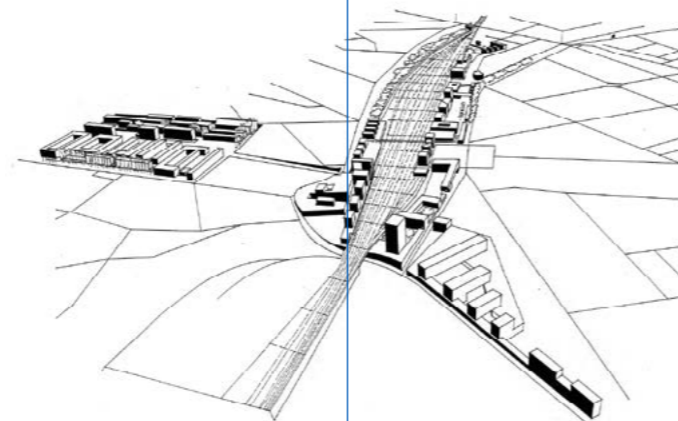
Stadstaferelen

Stadsvernieuwing is het instrument waarmee de Vlaamse overheid steden stimuleert om aan geïntegreerde stadsontwikkeling te doen. Het is een investering in ruimtelijke projecten met economische, ecologische en sociale meerwaarde. Via een jaarlijkse oproep kunnen 35 steden een subsidie aanvragen. Een multidisciplinaire jury adviseert de toekenning van de subsidies.

NIEUWE STADSDELEN VOOR BETAALBAAR WONEN

De Centrale Werkplaatsen vormden het economische en sociale hart van de arbeiderswijken in Kessel-Lo. In de loop van de jaren tachtig trok de NMBS haar werkzaamheden terug. De ommuurde industriële site transformeerde van een bedrijvig epicentrum naar een blinde vlek aan de achterkant van het station. Het stadsbestuur zag in de verlaten Centrale Werkplaatsen een kans om tegemoet te komen aan de grote behoefte aan betaalbare woningen. Verschillende publieke en private partners experimenteerden er – als een van de eerste in Vlaanderen – op grote schaal met compacte woonvormen en betaalbare woontypologieën. De eerste bewoners leefden nog op een werf. De tijdelijke aanleg van een centraal park op aansturen van buurtbewoners, de tijdelijke ingebruikname van het industriële erfgoed door de buurt en de aanleg van zachte verbindingen naar het station zorgden voor de geleidelijke ontwikkeling van de site tot een volwaardig stadsdeel.

De Centrale Werkplaatsen als een van de sites in het ontwikkelingsplan voor het gehele spoorweggebied in Leuven uit 1992. © Projectteam Stadsontwerp

"Woonstraat" in het Matexi-project door BOGDAN & VAN BROECK Architects en wandel- en fietsas tussen het station en de Richard Valkekensstraat. © Bas Bogaerts

Als burger en bewoner heb je het gevoel dat je de zaken mee in handen kan nemen. Ons initiatief wordt uiteraard versterkt door een samenwerking met de stad. Maar we kunnen zelf de handen uit de mouwen steken! Het doet wel iets om de plek waar je woont toe te eigenen en in gebruik te nemen, zodat je de levenskwaliteit en woonkwaliteit verbetert. Je identificeert je helemaal met die plek.

– Arnout Vandenbossche, Hal 5

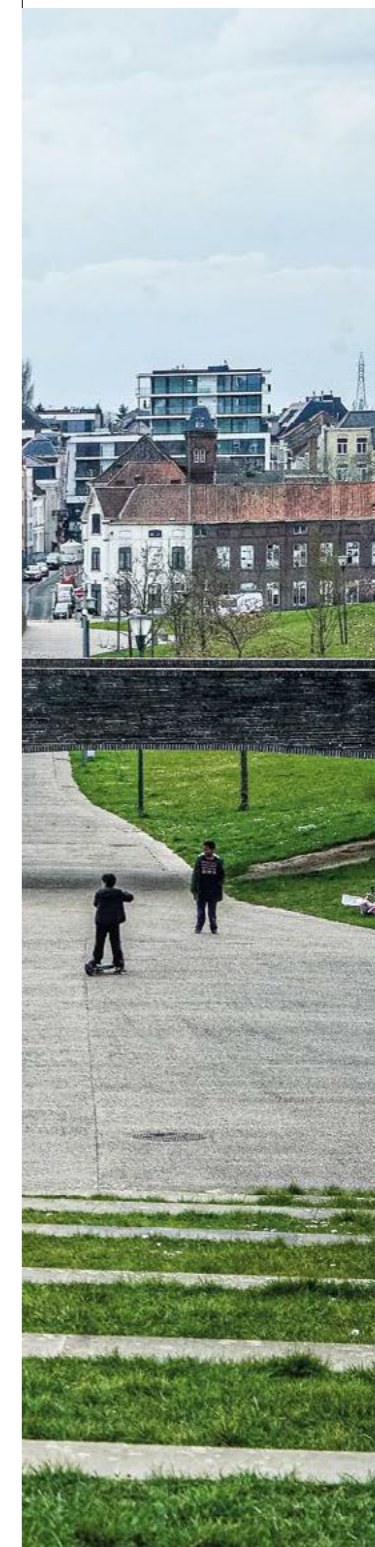
We hebben goed nagedacht over hoe we hier betaalbare woningen kunnen realiseren. Een nadeel is natuurlijk dat het voornamelijk koopwoningen zijn. De stadswoningen en sociale koopwoningen zijn intussen verkocht, waardoor we geen instrument meer in handen hebben om betaalbaar wonen blijvend te kunnen garanderen.

– Lien Geysen, AGSL

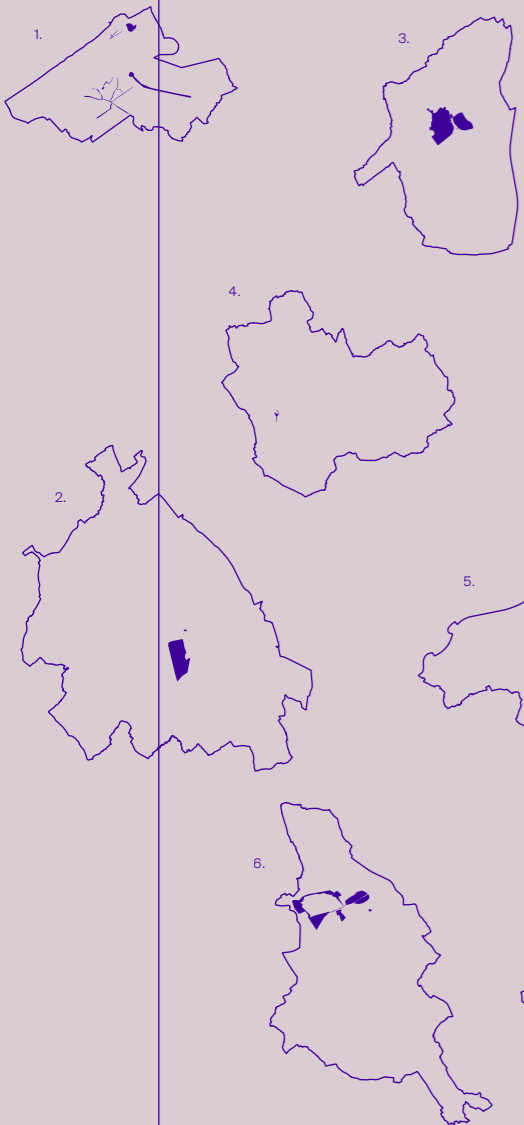
Het treinpark en Hal 5 bieden adem- en ontmoetingsruimte tussen de compacte wooneenheden van SWaL (links) en Matexi (rechts).

Stadstaferelen

Stadsvernieuwing is het instrument waarmee de Vlaamse overheid steden stimuleert om aan geïntegreerde stadsontwikkeling te doen. Het is een investering in ruimtelijke projecten met economische, ecologische en sociale meerwaarde. Via een jaarlijkse oproep kunnen 35 steden een subsidie aanvragen. Een multidisciplinaire jury adviseert de toekenning van de subsidies.

*VERGETEN STRAAT
CENTERS BORGERHOUT,
ANTWERPEN*

**Conceptsubsidie 2013,
Projectsubsidie 2015**

Partners: Stad Antwerpen, AG Vespa, Zorgbedrijf Antwerpen, District Borgerhout, Infrabel, Studio Start, IQRA-school, Arop

Ontwerp: Artgineering, IDEA Consult, Simone Rots, NEY & Partners (conceptsubsidie); NU architectuur-atelier, Boydens, Jan Hoste (projectsubsidie)

Met bijdragen van: Ellen Lamberts, AG Vespa; Lieve Bergmans, Esprit du Sable

Met dank aan: Annick De Ridder, schepen bevoegd voor haven, stadsontwikkeling, ruimtelijke ordening en patrimonium

LEDEBERG LEEFT, GENT

Projectsubsidie 2011

Partners: Stad Gent, sogent, OCMW Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, EFRO, Federaal Grootstedenbeleid, AWV, De Lijn, Farys, Aclagro Projects, Synductis, Standaardgroep, Ledeberg Doet het Zelf

Ontwerp Standaardsite: BUUR (ontwerpend onderzoek); ae-architecten, murmuur architecten, Carton123 architecten, H110 Architecten en Ingenieurs, Atelier Arne Deruyter (definitief ontwerp)

Met bijdragen van: Mathias De Clercq, burgemeester Gent; Astrid De Bruycker, schepen van Gelijke Kansen, Welzijn, Participatie, Buurtwerk en Openbaar Groen; Liesbeth Bultinck, Stad Gent; Nathalie Desmet, Stad Gent; Esther Vandenbroucke, De Broederij

Met dank aan: Standaardgroep, initiatiefnemer van De Broederij

*TUINEN VAN WATERSCHEI,
GENK*

Projectsubsidie 2020

Partners: Stad Genk, VLM, VMM, ANB, Integraal Waterbeleid Het Demerbekken, INBO, Provincie Limburg, Connecting Nature, Infrax, Aquafin, Green4Grey, Natuurpunt, De Wijers, De Andere Markt, Osomos, Tractebel, Trage Wegen

Ontwerp: Tractebel, Atelier Descombes Rampini, Georges Descombes, IMDC (Masterplan Stiemervallei en Tuinen van Waterschei)

Met bijdragen van: Wim Dries, burgemeester Genk; Katrien Van De Sijpe, Stad Genk; Bart Van Gassen, Tractebel; Jos Lycops, Natuurpunt

Met dank aan: Véronique Claessens, Stad Genk

*STEDELIJK WONEN AAN
DE LEIE I EN II, DEINZE*

**Conceptsubsidie 2008,
Projectsubsidie 2010,
Projectsubsidie 2017**

Partners: Stad Deinze, Vlaamse Waterweg, Provincie Oost-Vlaanderen, Dossche Mill's, WenZ, Immogra, Atenor, 3D Realestate

Ontwerp: uapS (Masterplan); Marie-José Van Hee Architecten, Robbrecht

**Transformatie-
portretten**

en Daem architecten, Benoît Van Innis (Markt, Kerkplein, Leiedam); PosadMaxwan (voorstudie Stedelijk wonen aan de Leie II)

Met bijdragen van: Jan Vermeulen, burgemeester Deinze; Peter Coppens, Stad Deinze

Met dank aan: Anne Mie Depuydt, uapS

*CAMPUS KORTRIJK WEIDE,
KORTRIJK*

Projectsubsidie 2015

Partners: Stad Kortrijk, AGB Stadsontwikkelingsbedrijf Kortrijk, OCMW Kortrijk, Interreg Europe, OVAM, ANB, Sport Vlaanderen, Infrabel, Howest, JC Tranzit, Hangar K, CVO Miras, Depart, Urban Sports Park, LAGO, AGB Parko, S&R Group, AG Real Estate

Ontwerp: Antea Group (RUP Kortrijk Weide); B-Architecten (Depart); SumProject (CVO Miras); Goedefroo + Goedefroo architecten (Hangar K); Denis Dujardin, Tractebel (Mandelapark); Adins-Van Looveren Architecten, Artabel Engineering (LAGO)

Met bijdragen van: Wout Maddens, schepen van Bouwen, Wonen en Stadsvernieuwingprojecten; Peter Tanghe, Stad Kortrijk; Bert Nauwynck, JC Tranzit

Met dank aan: Dries Baekelandt, Stad Kortrijk; Vincent Vanderberck, Hangar K

*CENTRALE
WERK-PLAATSEN, LEUVEN*

Projectsubsidie 2004

Partners: Stad Leuven, AGSL, NMBS, Agentschap Onroerend Erfgoed, VMSW, Dijledal, SWaL, BOFAS, Matexi, Hal 5, SLAC

Ontwerp: Projectteam stadsontwerp KUL, WIT architecten (Masterplan); WIT architecten, BOGDAN & VAN BROECK (Matexi); Jan Maenhout architecten (AGSL/Dijledal); NERO architectuur en stedenbouw (Swal); Karel Vandenhende (Hal 9); Vectris, Groep Infrabo (Masterplan publieke ruimte)

Met bijdragen van: Jaak Brepoels, oud-schepen van Wonen, Vastgoed, Economie en Werk; Lien Geysen, AGSL; Arnout Vandenbosseche, BUUR Part of Sweco, Hal 5

Realisatie

Bertrand Lafontaine, coördinatie, interview, eindredactie
Michael Lombarts, camera, montage
Peter Morris, montage
Steffen Verpoorten, montage, postproductie
Dominique Dauwe, productie
Lene De Vrieze, concept, onderzoek, redactie
Alice Devenyns, concept, onderzoek, redactie

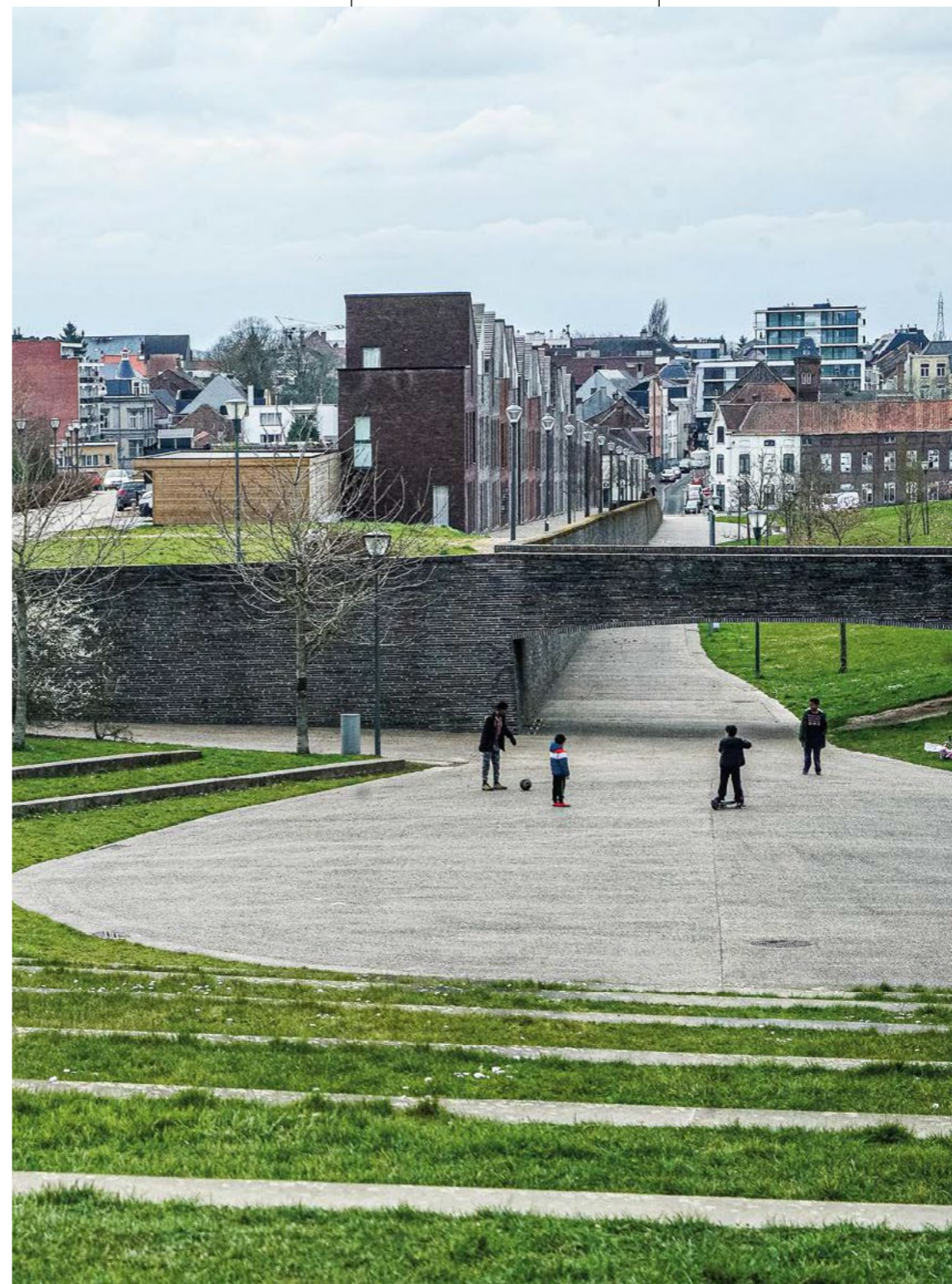
De interviews vonden plaats tussen 22 maart en 6 april 2022.

*TIEN
FUNDAMENTELE*

Hoekstenen

30.

Stadstaferelen

2002 – 2022

Transformatie-
portretten

TIEN
FUNDAMENTELE

Hoekstenen

Sportkooi
Clementwijk, Sint-Niklaas

Projectsubsidie 2008

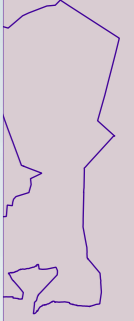
Stadstaferelen

Keizerparkbrug
Ledeberg Leeft, Gent

Projectsubsidie 2011

Stadstaferelen

Budabeach,
Buda-eiland, Kortrijk

Projectsubsidie 2004

TIEN FUNDAMENTELE

Hoekstenen

TIEN OMGEVINGEN VOOR HET NIEUWE WONEN, WERKEN, VERPLAATSEN EN SAMENLEVEN

Twintig jaar Stadsvernieuwing heeft het beeld en de beleving van onze steden ingrijpend veranderd. Papierententies met betrekking tot grote maatschappelijke uitdagingen zoals betaalbaar wonen, toegankelijke zorg, duurzame mobiliteit of klimaatadaptatie krijgen voet aan de grond in concrete plekken in de stad.

De beelden van fotograaf Bas Bogaerts tonen hoe investeringen in het openbaar domein, in complexe verkeersknooppunten of in het economisch weefsel leiden tot levendige stadsdelen. Bewoners en bezoekers hebben die plekken omarmd en geven er in hun alledaags gebruik betekenis aan.

We hebben de Stadstaferelen opgedeeld in tien type-plekken of type-omgevingen, die het gezicht en het gebruik van de stad de afgelopen twintig jaar fundamenteel hebben hertekend. De nieuwe omgevingen geven vorm aan nieuwe manieren van wonen, werken, verplaatsen, samenleven, produceren en ontspannen in de stad.

MAAKPLEKKEN
WIJKMOTOREN
ZORGZAME
BUURTEN
TRAGE WEGEN
MARKTPLAATSEN
STADSPOLEN
WATERFRONTEN
STADSOASES
DIVERSE
WOONVORMEN
STATIONSBUURTEN

Stadstaferelen

MAAKPLEKKEN
→ Maakeconomie en productie krijgen opnieuw een prominente plek in de stad. Maakplekken scheppen werkgelegenheid, maken de stad weerbaar en ondersteunen de transitie naar een circulaire economie. Het zijn broedplaatsen waar bedrijven, scholen, ambachtsslieden, ingenieurs en kunstenaars hun kennis en kunde delen. Ze bouwen er samen aan een ondernemende en duurzame stad.

De Kringwinkel Ateljee – UCO-site, Gent –
Conceptsubsidie 2010, Projectsubsidie 2012

MaakLeerPlek – Vaartopia, Leuven –
Projectsubsidie 2016

Stedelijke Kunstacademie – Turnova,
Turnhout – Conceptsubsidie 2005,
Projectsubsidie 2008

WIJKMOTOREN

→ Er waait een nieuwe wind door de volkse stadswijken, aangedreven door de wijkmotoren. Dat zijn buurtpleintjes, wijkcentra, bibliotheken of speelplekken. Kortom, de vrijhavens waar sociale organisaties of bewoners een plek vinden voor ongedwongen ontmoeting, huiswerkbegeleiding of volkskeukens. Wijkmotoren versterken het sociaal kapitaal van de wijk en stimuleren collectieve actie.

Zwerfvullactie – RSL op Post, Roeselare – Projectsubsidie 2018

Wijkcentrum Rabot – Bruggen naar Rabot, Gent – Conceptsubsidie 2005, Projectsubsidie 2010

Pierkespark – Brugse Poort, Gent – Projectsubsidie 2004

Grand Café – Stadsrepubliek, Brugge – Projectsubsidie 2017

ZORGZAME BUURTEN

→ Zorg krijgt weer een vanzelfsprekende plek in de stad. Zorgzame buurten hebben een gediversifieerd woonaanbod en een publieke ruimte die voor iedereen toegankelijk is. Sociale, mentale en lichamelijke zorg is er verweven in de alledaagse leefomgeving. Het stedelijk weefsel wordt opnieuw intergenerationeel: je kan levenslang in de stad blijven wonen.

Jeugdhuis De Route, Jeugdcentrum Kubiek – Stassano en Melkweg, Eeklo – Projectsubsidie 2004

Busstop IGLO – IGLO, Antwerpen – Projectsubsidie 2008

Cohousing Waasland – Clementwijk, Sint-Niklaas – Projectsubsidie 2008

Stadstaferelen

TRAGE WEGEN

→ Zachte mobiliteit maakt de stad beter bereikbaar, veiliger, gezonder en aantrekkelijker. Nieuwe fiets- en voetgangersverbindingen overbruggen grote barrières zoals treinsporen, kanalen of ringwegen. Ze hechten vergeten wijken opnieuw aan de stad. De aanleg van een performant en fijnmazig netwerk van zachte verbindingen is de eerste stap in de transitie naar een duurzame mobiliteit.

Leieboorden – Wonen aan de Leie, Deinze – Conceptsubsidie 2008, Projectsubsidie 2010

Beekvallei – Hoedhaar, Lokeren – Conceptsubsidie 2008, Projectsubsidie 2011

Collegebrug – Overleie, Kortrijk – Projectsubsidie 2012

Botermarkt – Clarenhof, Mechelen – Projectsubsidie 2006

MARKTPLAATSEN

→ Investerings in een kwaliteitsvolle publieke ruimte versterken bestaande stadskernen of scheppen nieuwe wijkcentra. In de publieke infrastructuur wordt ruimte vrijgemaakt voor een divers aanbod van commerciële activiteiten. Klein- en groothandel krijgen opnieuw een plek in de stad. Vernieuwde pleinen blazen de wekelijkse markten nieuw leven in.

Markt op woensdag – Wonen aan de Leie, Deinze – Conceptsubsidie 2008, Projectsubsidie 2010

Solidaire Buurtwinkel SupermerKade Muide-Meulestede, Gent – Conceptsubsidie 2014, Projectsubsidie 2021

Shopping K – Bijstandsite & Shopping K, Kortrijk – Projectsubsidie 2009

STAD.SPOLEN

→ De aanleg van kwalitatieve publieke ruimte rond nieuwe iconische gebouwen of herbestemd erfgoed creëert nieuwe stadspolen. Culturele, educatieve of recreatieve programma's maken van deze polen levendige stadsdelen. De nieuwe oriëntatiepunten plaatsen de wijk weer op de mentale kaart van bewoners en bezoekers.

Sint-Aldegondiskaai – MAS, Antwerpen – Projectsubsidie 2006

Thor Park Hoofdgebouw – Thor Park, Gent – Projectsubsidie 2013

Openbaar Entrepot voor de Kunsten (OPEK) Vaartkom, Leuven – Projectsubsidie 2010

Stadstaferelen

WATERFRONTEN

→ Veel steden zijn historisch gegroeid langs waterwegen en hun havens. De voorbije eeuw keerde de stad haar rug naar het water, maar vandaag wordt de band met het water hersteld. Voormalige havensites transformeren tot grootse, metropolitane plekken waar je kan wonen en werken aan het water en kuieren aan de kade.

Dok Noord – Oude Dokken, Gent – Projectsubsidie 2010

Kanaalkom – Blauwe Boulevard, Hasselt – Conceptsubsidie 2008

Zuidertuin – Nieuw-Zuid, Antwerpen – Conceptsubsidie 2012, Projectsubsidie 2014

Vaart der Brouwers – Vaartkom, Leuven – Projectsubsidie 2010

STADSOASES

→ Steeds meer mensen willen in de stad wonen. De stijgende woonvraag en bijbehorende verdichting verhogen de nood aan ademruimte. Stadsoases zijn genereuze ruimtes met weidse zichten, luwteplekken aan het water, eindeloze speelruimtes om te ravotten, te joggen of te picknicken. Het zijn plekken waar de zintuigen tot rust komen.

Keizerpark – Ledeborg Leeft, Gent – Projectsubsidie 2011

De Stadstuin – Stadstuin, Ronse – Conceptsubsidie 2002, Projectsubsidie 2006

Droogdokkenpark – Maritiem Park Droogdokkenland, Antwerpen – Conceptsubsidie 2015

DIVERSE WOONVORMEN

→ De nabijheid van publieke voorzieningen, groene ruimtes en openbaar vervoer maakt dat wonen in de stad weer aantrekkelijk wordt. Mensen herontdekken de kwaliteit van compacter en collectiever wonen in de stad, vlak bij vrienden, winkels, park, school en sportclub. Een gediversifieerd woonaanbod biedt een antwoord op de hyperdiverse samenleving met haar veelheid aan gezinsvormen.

Hastingsstraat – Scheldekop, Oudenaarde – Projectsubsidie 2008

Belvédère – Hoedhaar, Lokeren – Conceptsubsidie 2008, Projectsubsidie 2011

Kattendijkdok – Eilandje, Antwerpen – Projectsubsidie 2008

Botermarkt – Clarenhof, Mechelen – Projectsubsidie 2006

Stadstaferelen*STATIONSBUURTEN*

→ Stationsomgevingen zijn nieuwe stedelijke centra waar verschillende vormen van mobiliteit samenkomen. Je stapt er over van de wagen op de trein, van de tram op de fiets, van de bus op de step. Dwars over de sporen ontstaan nieuwe verbindingen. Mobiliteitsknooppunten zijn niet langer louter doorgangspunten maar échte bestemmingen. Er zijn winkels en cafés, werken vergaderplaatsen, fietsherstelplaatsen, crèches en aangename pleinen en parken.

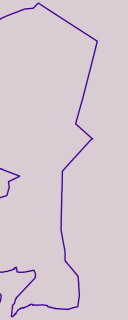
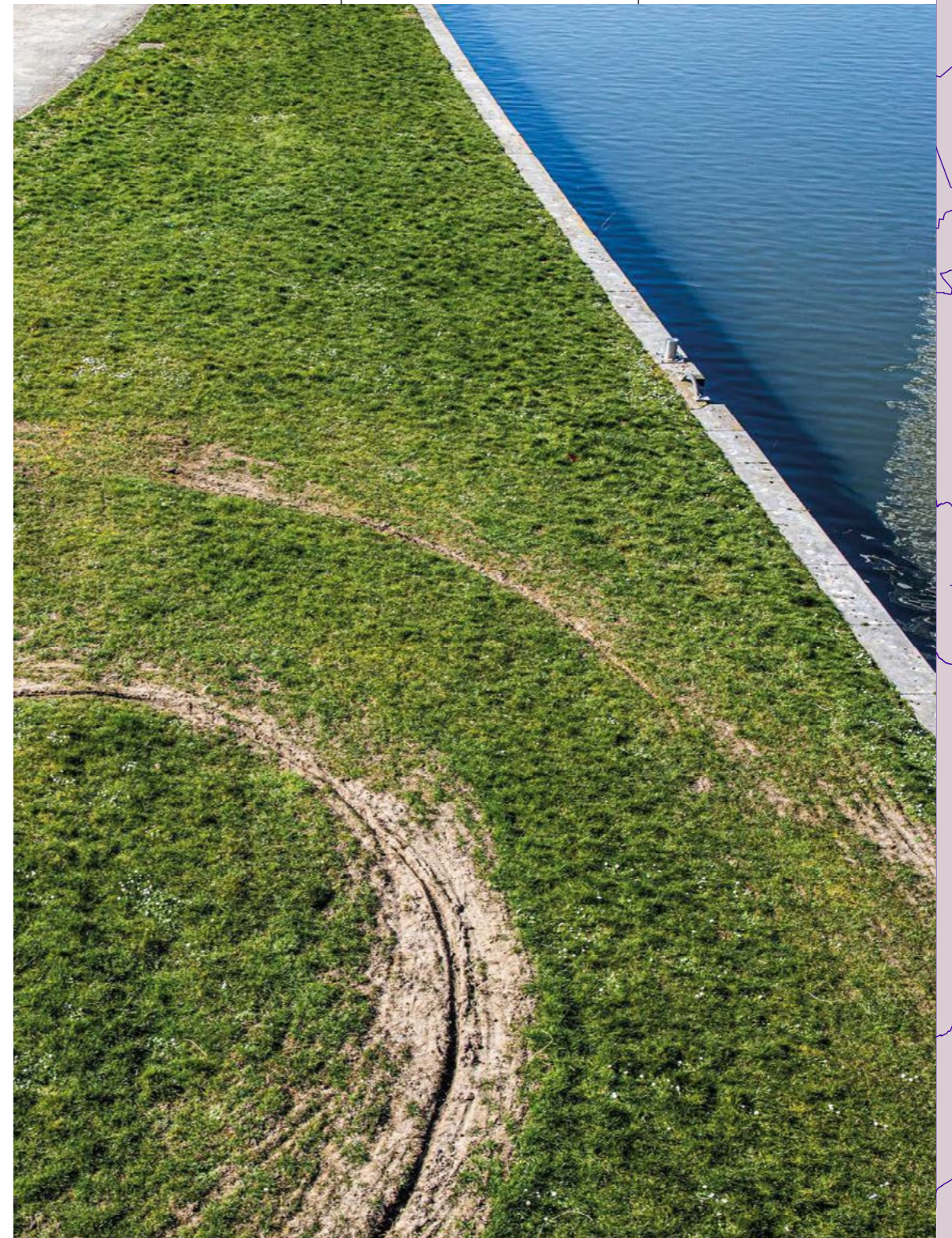
Stationsplein – Stationsomgeving, Roeselare – Projectsubsidie 2004

Statieplein – Stationsomgeving, Aalst – Projectsubsidie 2008

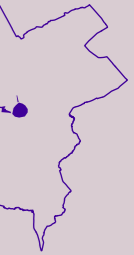
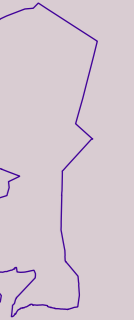
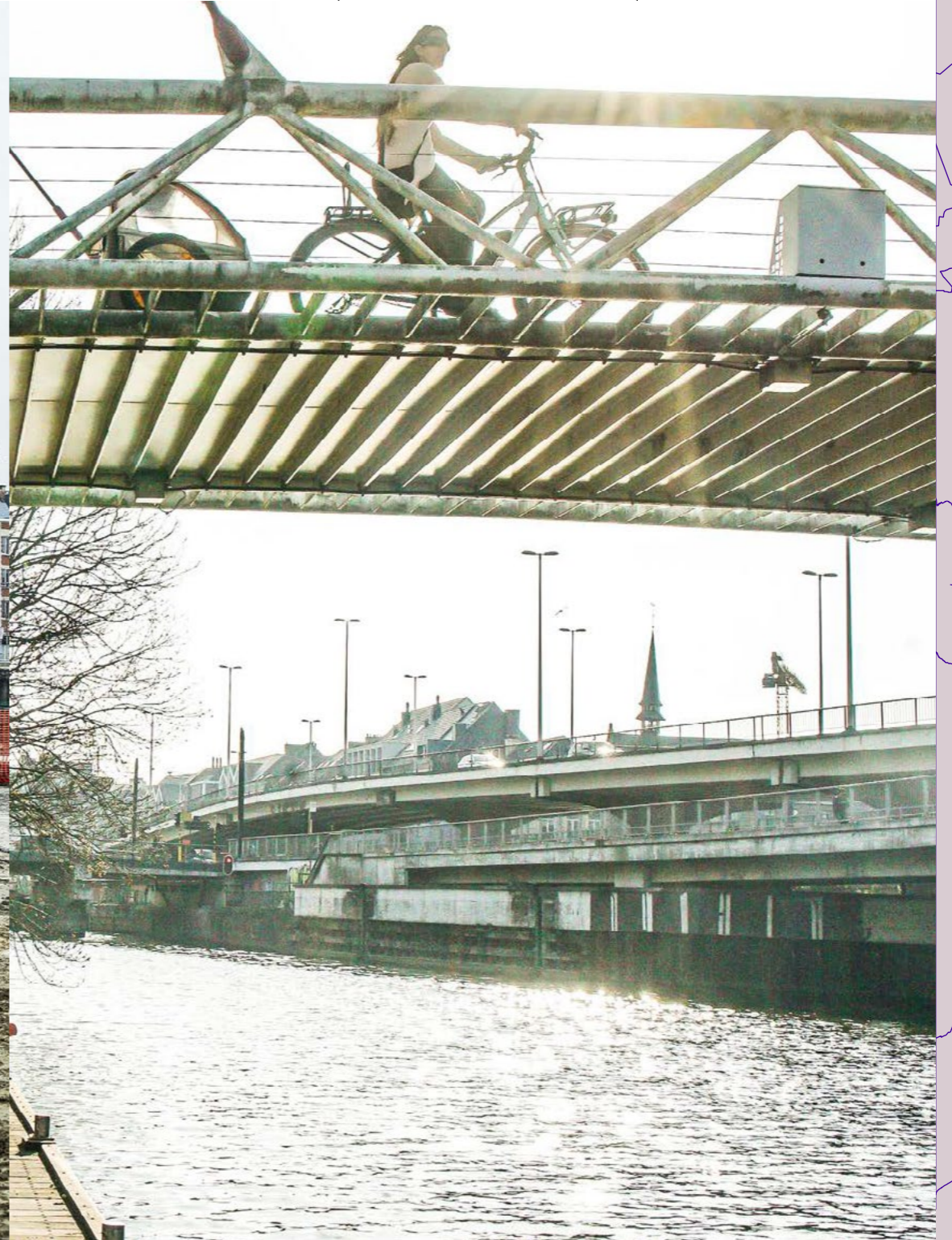
Park Belle-Vue, Station Leuven – Kop van Kessel-Lo, Leuven – Projectsubsidie 2011

Stadstaferelen

Londenbrug
Eilandje, Antwerpen

Projectsubsidie 2008

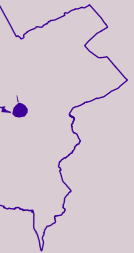
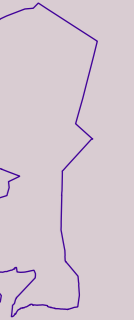
Stadstaferelen

YCFIVE sports complex
Broek, Vilvoorde

Conceptsubsidie 2011
Projectsubsidie 2014

Stadstaferelen

De Stadstuin
Stadstuin, RonseConceptsubsidie 2002
Projectsubsidie 2006

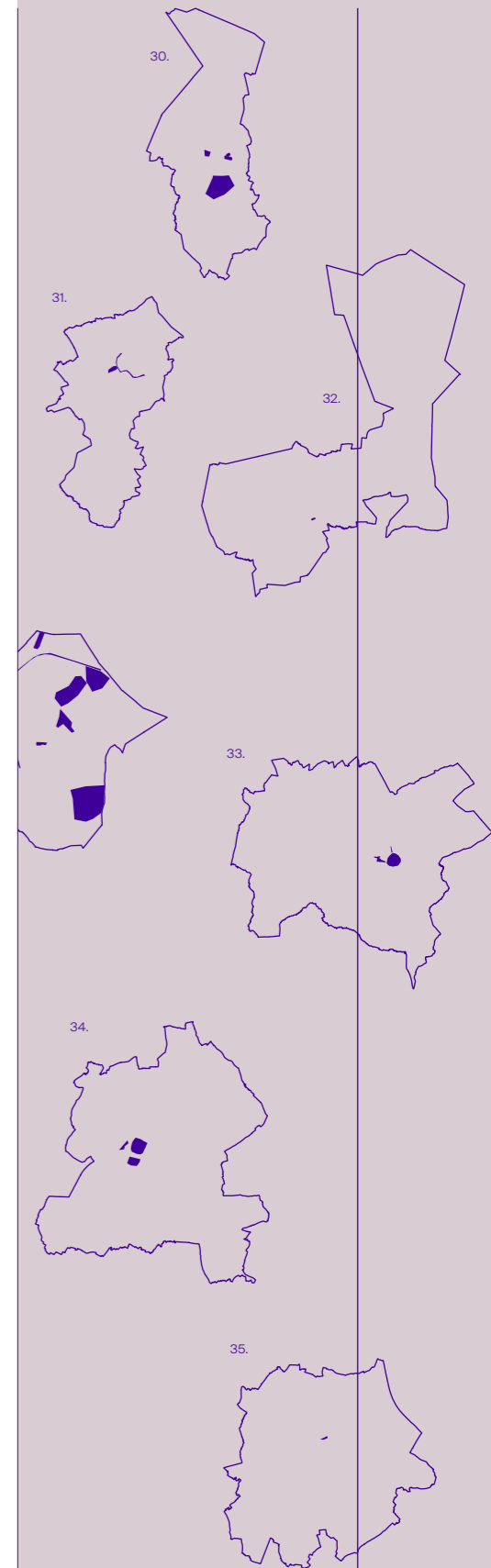
TIEN FUNDAMENTELE PRINCIPES VOOR EEN SLAGKRACHTIG INSTRUMENT

Hoekstenen

Het instrument Stadsvernieuwing heeft zich de voorbije twintig jaar bewezen als een vliegwiel voor de heropleving van de steden in Vlaanderen. Dat heeft het instrument te danken aan de innovatieve procedure en de duidelijke visie die een multidisciplinair team rond de eeuwwisseling ontwikkelde en in 2002 neerschreef in het 'Witboek Stedenbeleid'.

Vandaag blikken we terug, om vervolgens ambitieuze stappen vooruit te zetten. We benoemen tien Hoekstenen of fundamentele principes van het instrument Stadsvernieuwing die in het licht van de huidige uitdagingen relevanter zijn dan ooit.

1. *MISSIEGERICHT*
2. *PLEKGEBASEERD*
3. *REALISATIE-GERICHT*
4. *LOKALE KENNIS*
5. *STEDELIJKE REGIE*
6. *OPROEP TOT PARTNERSCHAP*
7. *ONTWERP-REGISTERS*
8. *CAPACITEITS-OPBOUW*
9. *INNOVATIE & EXPERIMENT*
10. *PLAATFORM VOOR VERSNELDE TRANSFORMATIE*

De Stadstuin
Stadstuin, Ronse

MISSIEGERICHT

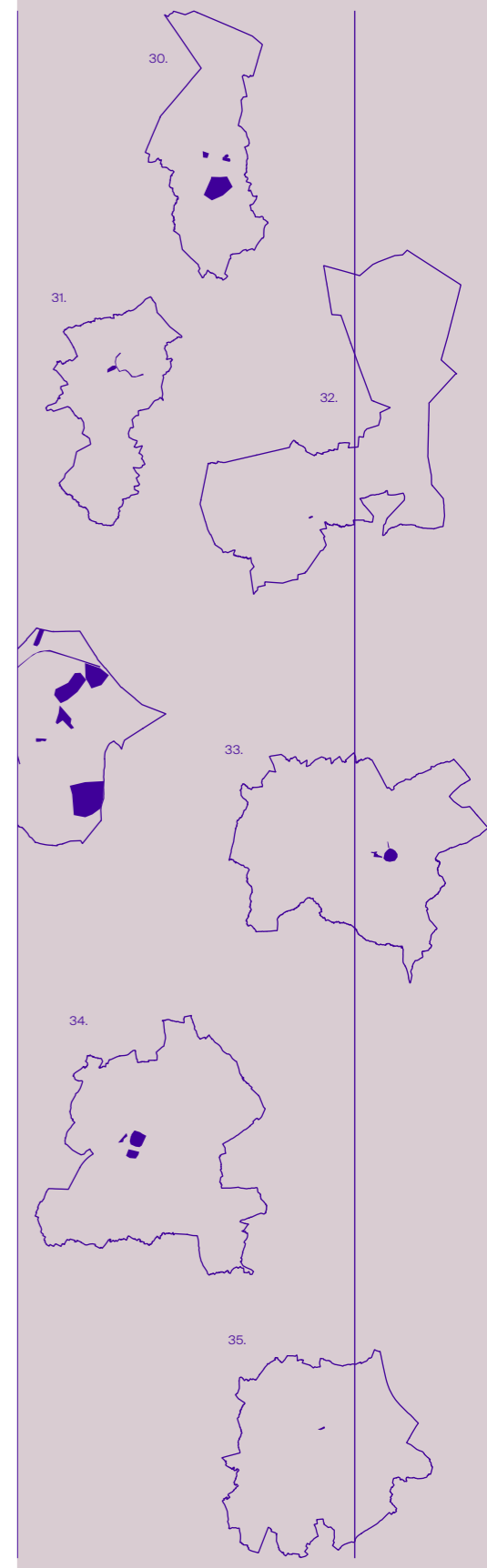
Stadsvernieuwing is in 2002 gestart met een helder doel voor ogen: de leefbaarheid van onze steden vergroten en de stadsvlucht keren. De Stadstaferelen en Transformatieportretten tonen dat 'de eeuw van de stad' is ingeleid. Nu de steden in Vlaanderen weer opleven, staat Stadsvernieuwing voor een herijking van haar missie: de grote maatschappelijke transitie op het vlak van klimaat, wonen, mobiliteit, energie, circulariteit of zorg vergen een nieuwe transformatiegolf in onze steden.

Het Witboek 'De eeuw van de stad' is het resultaat van een tweejurig denkproces met meer dan duizend experts en stedelijke actoren. Twintig jaar geleden legde het boek de fundamenten voor de missie van het Vlaamse Stedenbeleid en het instrument Stadsvernieuwing.

transformatie

renaissance

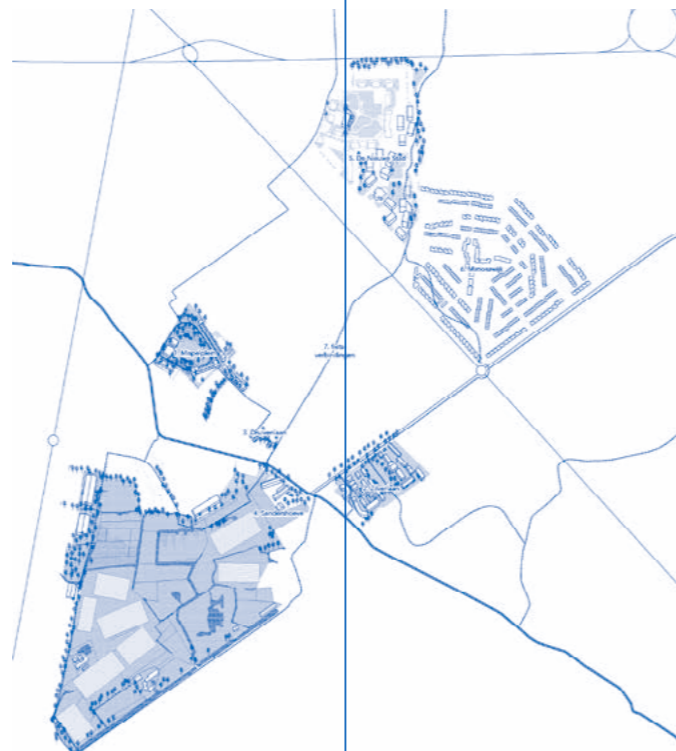

2.

Hoekstenen

PLEKGEBASEERD

De ‘plekgebaseerde’ aanpak geeft het instrument Stadsvernieuwing een unieke slagkracht. Het werken aan de grote maatschappelijke opgaven gebeurt niet in het ijle, maar telkens opnieuw op concrete, tastbare plekken. De plekgebaseerde aanpak dwingt om verbindend en integrerend te werken, voorbij particuliere belangen en over sectoren heen.

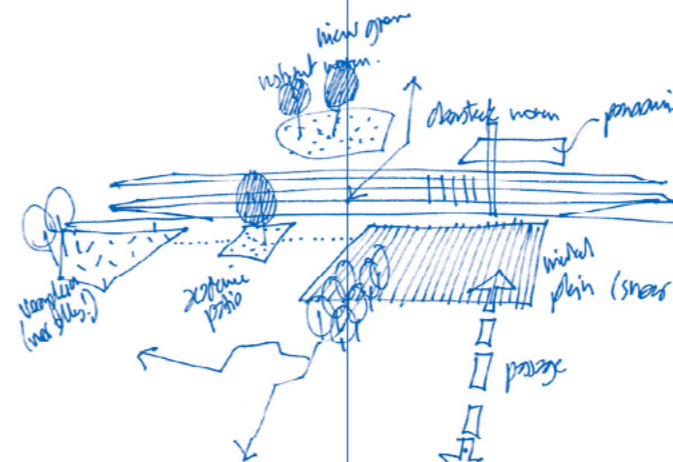
‘Stapstenen voor Stene’ schuift een langetermijnvisie naar voren voor de stedelijke vernieuwing van Stene. Om die visie voor de ruimere omgeving te realiseren, worden de verschillende projectsites stap voor stap aangepakt. Ook private ontwikkelingen schrijven zich in de visie in en dragen zo bij aan de creatie van publieke meerwaarde.

3.

Hoekstenen

REALISATIE-GERICHT

Aan ambitieuze plannen en beleidsdoelen geen tekort. Het is bij de uitvoering dat we vaak botsen op praktische bezwaren en een complexe realiteit, waardoor het bij papieren intenties dreigt te blijven. Stadsvernieuwing biedt lokale overheden en coalities de tijd en de ondersteuning om de stap te zetten van mooie plannen naar daadwerkelijke uitvoering. De focus op realisatie mobiliseert om hindernissen te overwinnen en complexiteit te omarmen.

De Brepols-site in het hart van Turnhout was jarenlang een harde noot om te kraken. Een ambitieuze en sterk uitgewerkte visie op de publieke ruimte schiep een flexibel raamwerk om doelgerichte deelprojecten te realiseren.

30.

31.

32.

33.

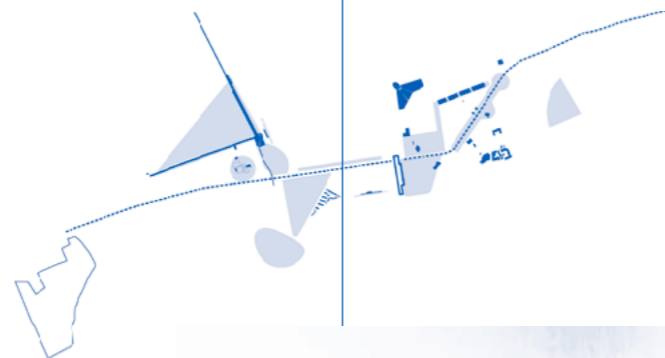
34.

35.

4.

LOKALE KENNIS

Een dynamische stad ontstaat in het samenspel tussen een kwalitatieve ruimte en sociale gebruiken, tussen stenen en mensen. Stadsvernieuwing bouwt aan nieuwe hardware voor de stad als springplank voor de gewenste sociaal-economische ontwikkelingen. Om dat te realiseren, boort Stadsvernieuwing lokale kennis aan en integreert die in een heldere sociaal-ruimtelijke strategie.

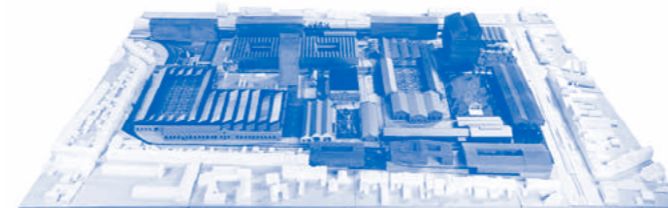

Antropologe Ruth Soenen verbleef tien dagen in Zeebrugge om het alledaagse gebruik van bewoners en bezoekers in kaart te brengen. De cruciale plekken die in haar onderzoek naar voren kwamen (donkere vlakken), sturen het voorstel voor elf potentiële transformaties (lichte vlakken), zoals het 'Ontspanningsplein' (illustratie).

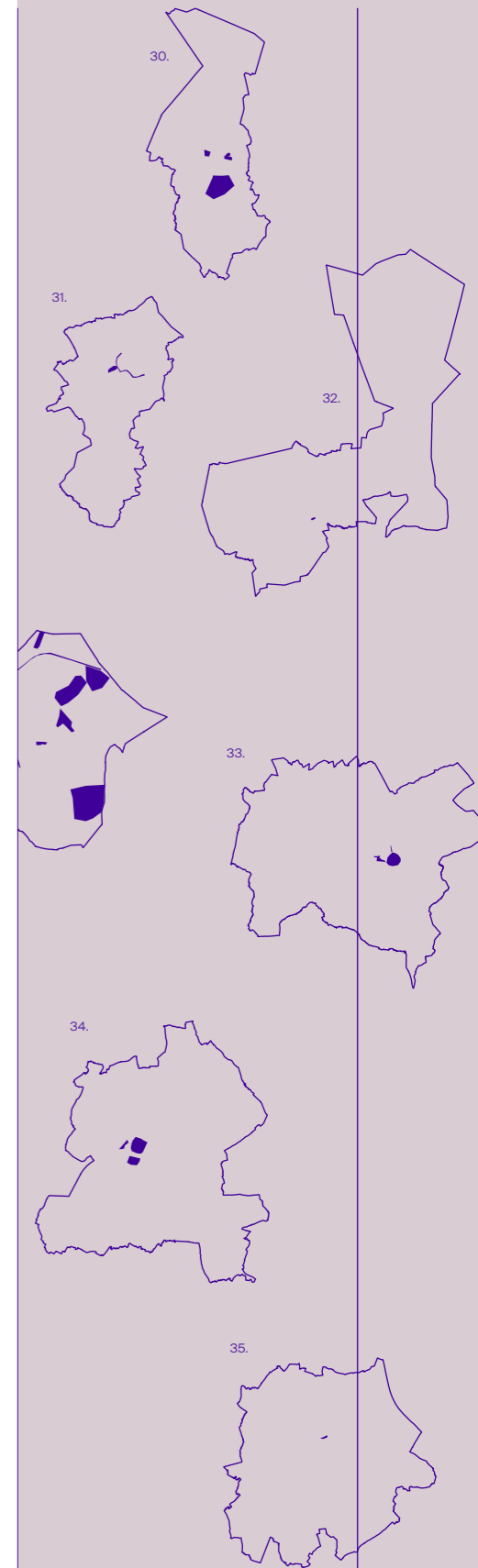
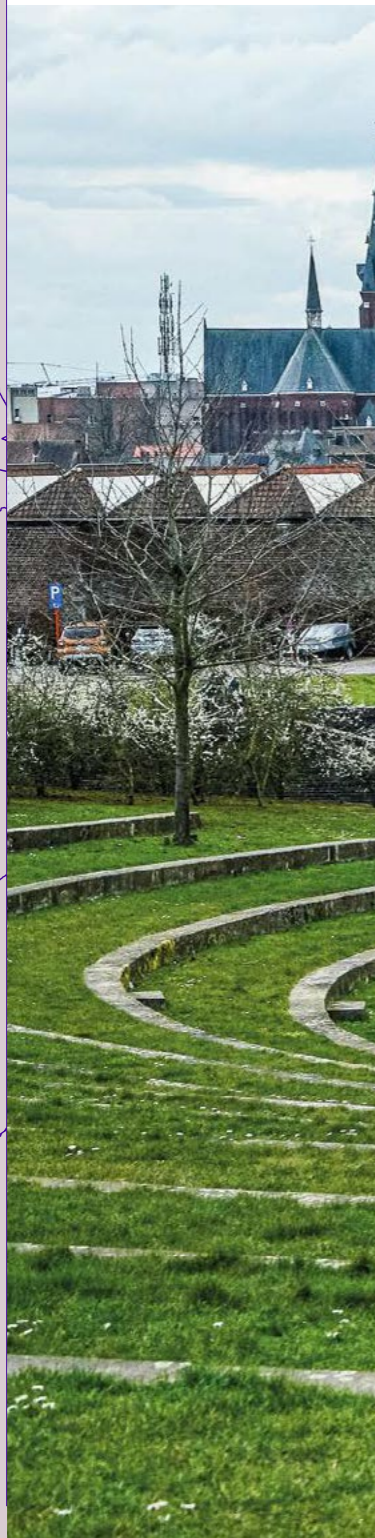
5.

STEDELIJKE REGIE

Werken aan de stad is werken aan complexe maatschappelijke veranderingen. Het instrument Stadsvernieuwing ondersteunt lokale besturen om de transitie niet enkel te ondergaan, maar krachtdadig aan te pakken. Steden nemen de regierol op zich. Stadsbesturen zijn choreografen van transformatie. Ze laten individuele initiatieven samen bewegen in de richting van een samenhangend stedelijk project met publieke meerwaarde.

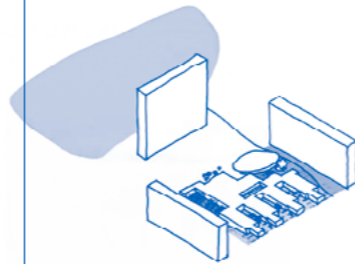

In een Conceptsubsidie werd een toekomstvisie voor de Arsenalsite als Makerswijk ontwikkeld. Drie private eigenaars kochten de verlaten Arsenalsite over van de NMBS. Stad Gent zoekt actief de samenwerking op met de nieuwe eigenaars om de toekomstvisie ingang te doen vinden in de ontwikkelingsplannen voor de site.

De Stadstuin
Stadstuin, Ronse

OPROEP TOT PARTNERSCHAP

Een stadsbestuur kan de vele opgaven niet alleen realiseren. Burgers, ontwikkelaars, overheden, autonome gemeentebedrijven of andere organisaties evenmin. Stadsvernieuwingsprojecten bundelen de nodige capaciteiten, krachten en middelen. De transformatieopgave vergt nieuwe en bredere coalities.

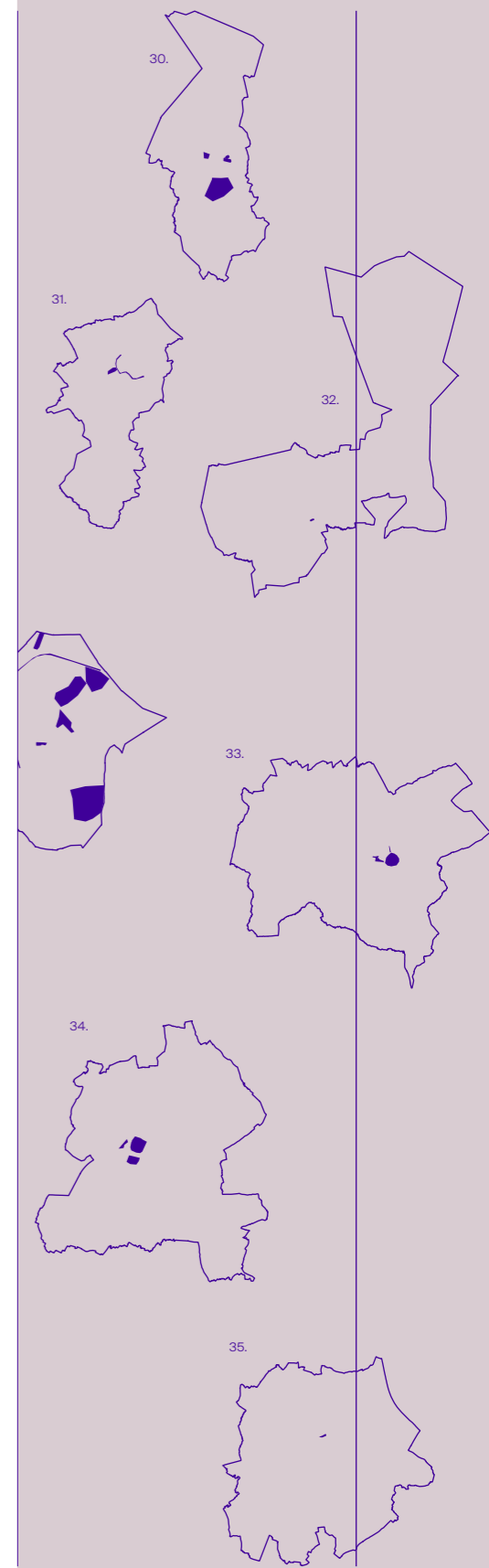
Voor het Intergenerationeel Project Linkeroever (IGLO) bundelen stad Antwerpen, het Zorgbedrijf en de Woonhaven hun krachten. De samenwerking zorgt voor een sterke verweving van verschillende publieke voorzieningen in het stedelijk weefsel.

ONTWERP- REGISTERS

Geen geïntegreerde stadsvernieuwingsprojecten zonder sterk ontwerp. Stadsvernieuwing spreekt alle registers van het ontwerp aan: het verbeelden van kansen en opportuniteiten, het in kaart brengen van mogelijke scenario's, het scheppen van een omgeving voor multidisciplinair debat, het doelgericht begeleiden van participatieprocessen, het onderhandelen tussen sectoren en actoren, en het vertalen van meer-voudige ambities in samenhangende projecten met uitstekende ruimtelijke kwaliteit.

Het ontwerpend onderzoek rond het 'Multiproductief Kolenspoor' legt de kansen en opportuniteiten bloot van het voormalige industriële tracé langs de verschillende mijnsites. De tapijtmaquette boort de verbeelding van de Genkenaar aan en leeft verder voorbij de Conceptsubsidie.

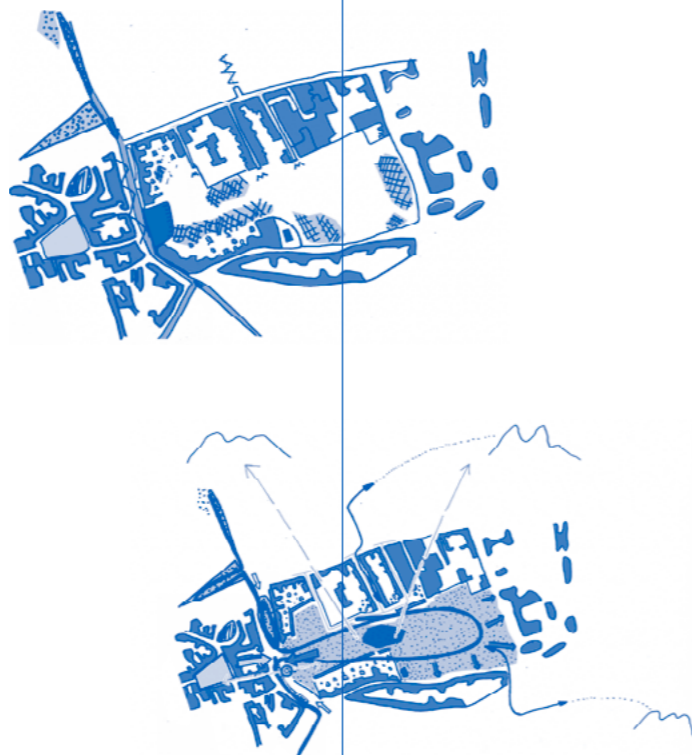
De Stadstuin
Stadstuin, Ronse

8.

Hoekstenen

CAPACITEITS- OPBOUW

Stadsvernieuwing is capaciteitsopbouw. Twintig jaar Stadsvernieuwing heeft de kennis en kunde bij ambtenaren, beleidsmakers, ontwerpers en private ontwikkelaars vergroot om transversaal te werken aan complexe transformatieprocessen. Steden staan sterker in hun schoenen en leren hun eigen kwaliteiten benoemen, bewaken en versterken.

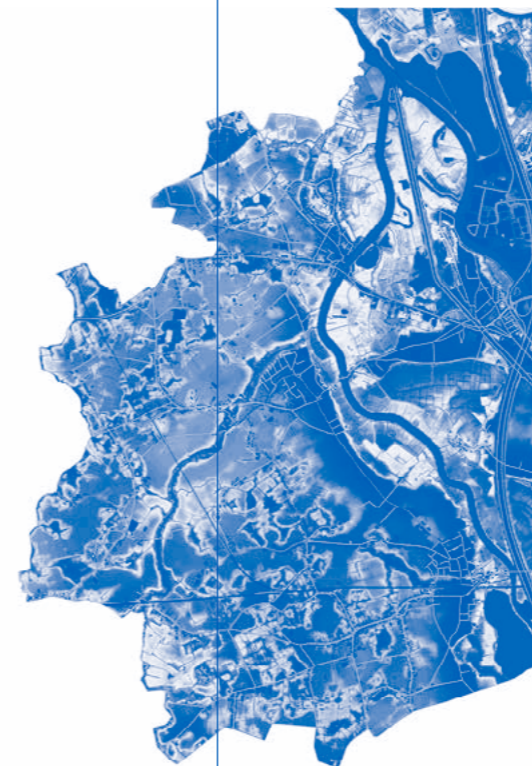
Bij haar eerste indiening voor Stadsvernieuwing beperkte stad Ronse het project 'De Kloef' tot de gronden die ze zelf in eigendom had. Dat kon de jury niet bekoren. Ontwerpers en experts begeleiden het stadsbestuur bij het maken van een nieuw projectdossier. In de zoektocht naar private partners bleef de stad kritisch en bewaakte ze vastberaden de ontwerpqualiteiten van het nieuwe plan.

9.

Hoekstenen

INNOVATIE & EXPERIMENT

Het instrument Stadsvernieuwing biedt ruimte voor experiment. Het ondersteunt besturen om nieuwe vraagstukken op te nemen, nog ongekende strategieën te verkennen en nieuwe coalities te smeden, om van daaruit concrete projecten te realiseren. De koppeling van experimenteel en realisatiegericht werken is een motor van stedelijke vernieuwing.

'Digitale Transformatie Mechels Natuurlijk' wil met behulp van een dataplatform een slim, stedelijk en collectief waterbeheer realiseren. De watersysteemkaart van het HombEEKS Plateau ligt mee op tafel tijdens de eerste participatiemomenten met landbouwers.

30.

31.

32.

33.

34.

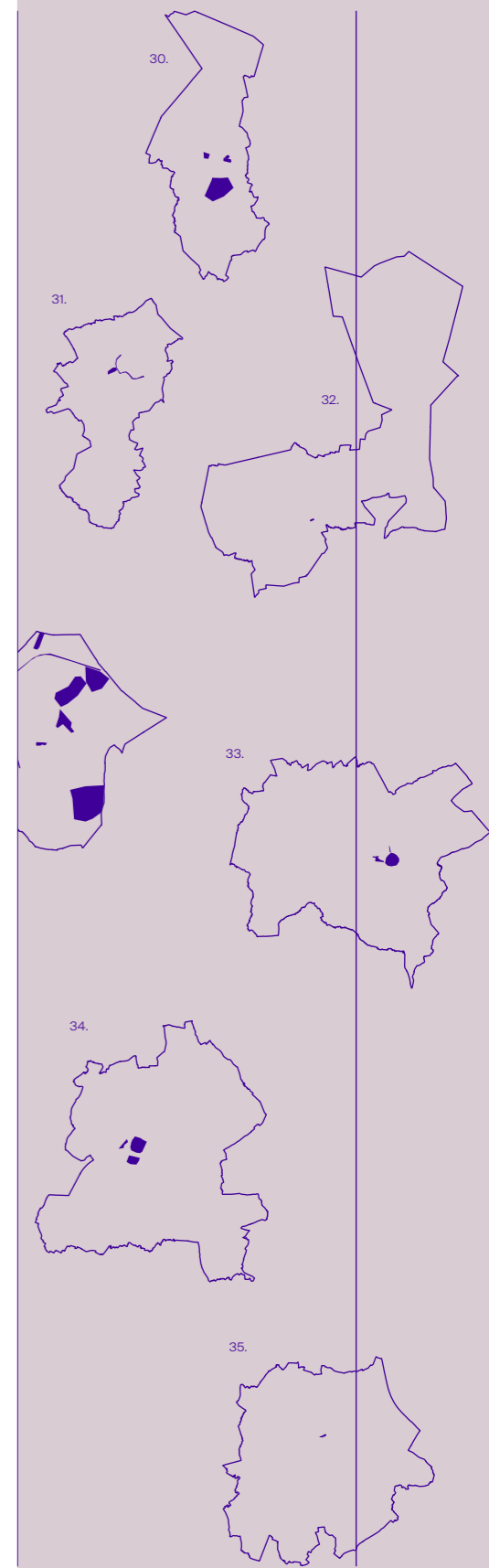
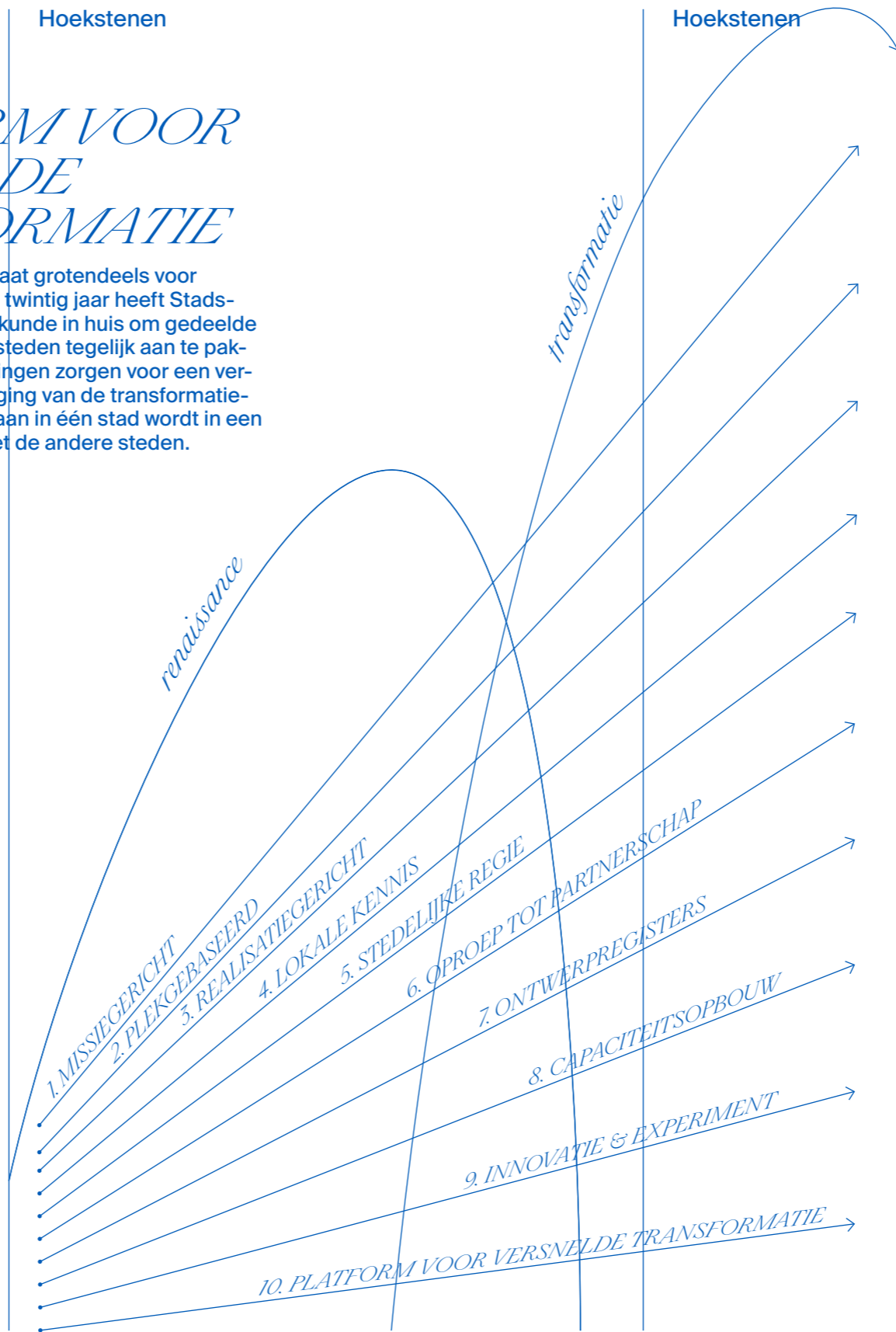
35.

De Stadstuin
Stadstuin, Ronse

PLATFORM VOOR VERSNELDE TRANSFORMATIE

Elke stad is uniek, maar staat grotendeels voor
gelijkaardige opgaven. Na twintig jaar heeft Stads-
vernieuwing de kennis en kunde in huis om gedeelde
opgaven in verschillende steden tegelijk aan te pak-
ken. Gebundelde investeringen zorgen voor een ver-
snelling en vermenigvuldiging van de transformatie-
opgave. De kennis opgedaan in één stad wordt in een
leeromgeving gedeeld met de andere steden.

De Stadstuin
Stadstuin, Ronse

Beelden

1. *MISSIEGERICHT*

Boekcover: Boudry Linda, Cabus Peter, Corijn Eric, De Rynck Filip, Kesteloot Chris & Loeckx André (2003), De eeuw van de stad. Over stadsrepublieken en rastersteden. Witboek, Brussel, Project Stedenbeleid, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

2. *PLEKGEBASEERD*

Beeld: Ellen Verbiest i.o.v. Stadsatelier Oostende – Stapstenen voor Stene, Oostende – Projectsubsidie 2017

5. *REALISATIEGERICHT*

Schets: WIT architecten Turnova, Turnhout – Conceptsubsidie 2005, Projectsubsidie 2008

4. *LOKALE KENNIS*

Beeld: Architecture Workroom Brussels, 51N4E, Simply Community, Tractebel Revitalisering Zeebrugge, Brugge – Conceptsubsidie 2015

5. *STEDELIJKE REGIE*

Maquette: TRANS architectuur stedenbouw, Idea Consult, RE-ST Architectenverenootschap, Cluster Landscape Arsenalsite, Gent – Conceptsubsidie 2018

Hoekstenen

6. *OPROEPTOT PARTNERSCHAP*

Schema: HDSPV Foto: Dennis De Smet IGLO, Antwerpen – Projectsubsidie 2008

7. *ONTWERPREGISTERS*

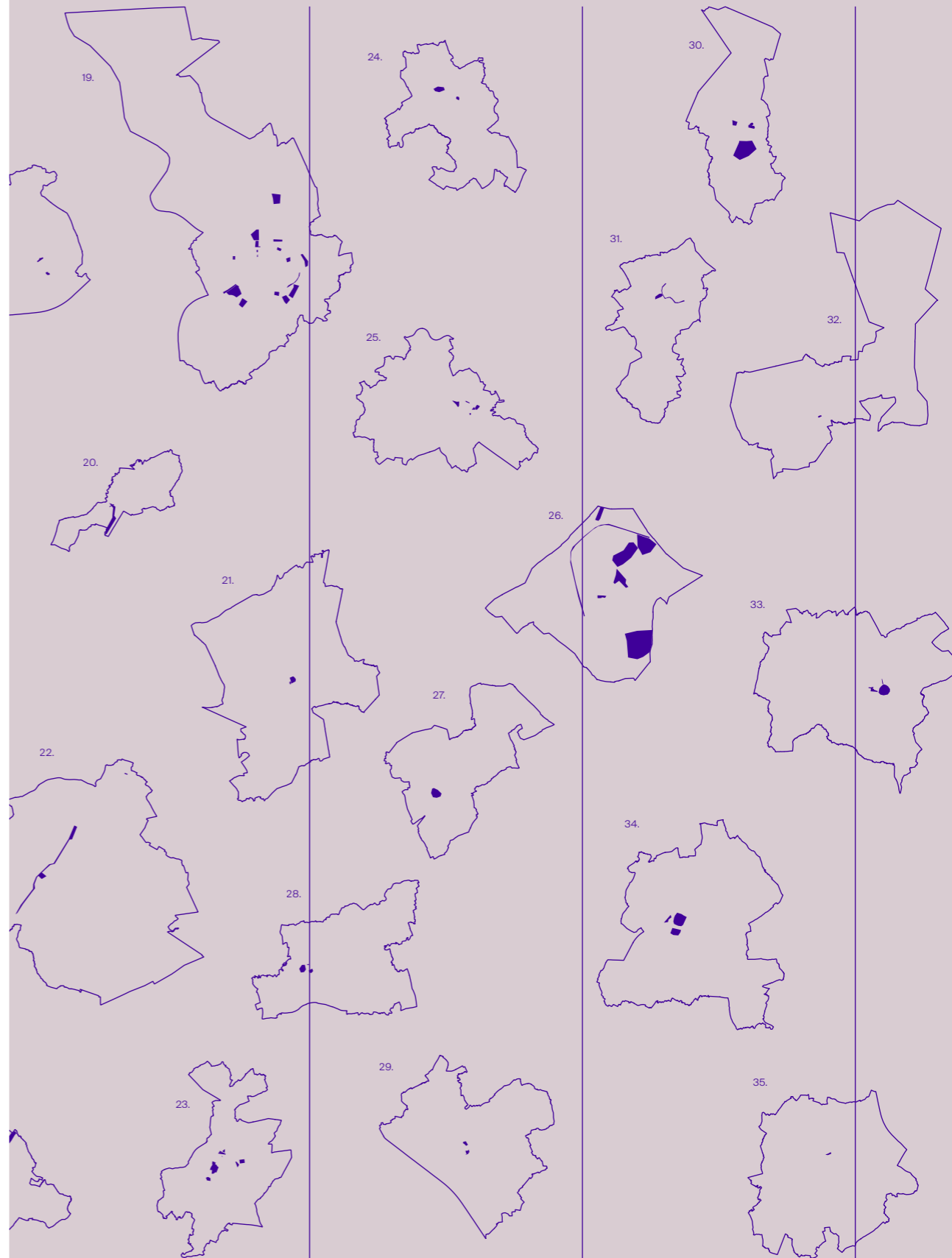
Maquette: De Andere Markt Multiproductief Netwerk Kolenspoor, Genk – Conceptsubsidie 2014

8. *CAPACITEITS-OPBOUW*

Schetsen: Robbrecht en Daem architecten Stadstuin, Ronse – Conceptsubsidie 2002, Projectsubsidie 2006

9. *INNOVATIE & EXPERIMENT*

Kaart: Watersysteemkaart Hombeeks Plateau, Jan Staes, UAntwerpen Digitale Transformatie Mechels Natuurlijk, Mechelen – Thematische oproep 2020

Colofon

OPDRACHTGEVER

Agentschap Binnenlands
Bestuur
Team Stedenbeleid
Vlaams minister Bart Somers

CURATORTEAM

Architecture Workroom
Brussels
Lene De Vrieze
Alice Devenyns
Joachim Declerck

KWALITEITSKAMER

Els Vervloesem
Liesbeth Bultinck
Michiel Dehaene
André Loeckx
Stefan Devoldere
Linda Boudry
Joeri De Bruyn
Stefaan Tubex
Thierry Goossens

PRODUCTIE

Architecture Workroom
Brussels
Caroline Van Eccelpoel

REDACTIE

Public Space
Joeri De Bruyn

GRAFISCHE VORMGEVING

Sara Thewissen

FOTOGRAFIE

Bas Bogaerts

FILM

Bertrand Lafontaine
Michael Lombarts
Peter Morris
Steffen Verpoorten
Dominique Dauwe

SCENOGRAPHIE

Vormen
Leon Duyck
Emile Duyck
Edouard Devriendt

DRUKWERK

Antilope De Bie
Het Objectief

MET DANK AAN

Michiel Dehaene
Emma Bierens
Mika Lauri Hasselbring
Roeland Dudal

Steden

1. *OOSTENDE*
2. *IEPER*
3. *ROESELARE*
4. *TIELT*
5. *WAREGEM*
6. *KORTRIJK*
7. *KNOKKE-HEIST*
8. *BRUGGE*
9. *GENT*
10. *DEINZE*
11. *SINT-NIKLAAS*
12. *LOKEREN*
13. *EKKLO*
14. *DENDERMONDE*
15. *AALST*
16. *OUDENAARDE*
17. *RONSE*
18. *HALLE*
19. *ANTWERPEN*
20. *VILVOORDE*
21. *GEEL*
22. *BRUSSEL*
23. *LEUVEN*
24. *LIER*
25. *MECHELEN*
26. *GENK*
27. *DIEST*
28. *AARSCHOT*
29. *TIENEN*
30. *TURNHOUT*
31. *HERENTALS*
32. *MOL*
33. *HASSELT*
34. *SINT-TRUIDEN*
35. *TONGEREN*